

А.К. Куліченко, Ю.С. Скрипник, І.О. Хітрова

ЛАТИНСЬКА МОВА ТА МЕДИЧНА ТЕРМІНОЛОГІЯ

ЧАСТИНА І. АНАТОМІЧНА ТЕРМІНОЛОГІЯ

ПРАКТИКУМ

для студентів-іноземних громадян

І курсу медичних факультетів

2-ге видання, доопрацьоване і доповнене

Запоріжжя

2018

**МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
КАФЕДРА ІНОЗЕМНИХ МОВ**

А.К. Куліченко, Ю.С. Скрипник, І.О. Хітрова

ЛАТИНСЬКА МОВА ТА МЕДИЧНА ТЕРМІНОЛОГІЯ

ЧАСТИНА І. АНАТОМІЧНА ТЕРМІНОЛОГІЯ

ПРАКТИКУМ
для студентів-іноземних громадян
І курсу медичних факультетів

2-ге видання, доопрацьоване і доповнене

**Запоріжжя
2018**

УДК 811.124(075.8)

К90

*Практикум рекомендовано до видання Центральною методичною радою
Запорізького державного медичного університету
(протокол № 2 від 22 листопада 2018 р.)*

Рецензенти:

В.В. Сиволап – д-р. мед. наук, професор, завідувач кафедри пропедевтики внутрішніх хвороб з доглядом за хворими Запорізького державного медичного університету.

К.В. Скакун – канд. філол. наук, доцент, доцент кафедри англійської філології та зарубіжної літератури Класичного приватного університету (м. Запоріжжя).

Автори-укладачі:

А.К. Куліченко – канд. пед. наук, доцент кафедри іноземних мов Запорізького державного медичного університету.

Ю.С. Скрипник – канд. філол. наук, завідувач секції латинської мови, старший викладач кафедри іноземних мов Запорізького державного медичного університету.

І.О. Хітрова – старший викладач кафедри іноземних мов Запорізького державного медичного університету.

Куліченко А.К.

К90 Латинська мова та медична термінологія. Ч. I : Анатомічна термінологія: практикум для студ.-іноз. гром. I курсу мед. ф-тів / авт.-уклад. А.К. Куліченко, Ю.С. Скрипник, І.О. Хітрова. – 2-ге вид., доопр. і доповн. – Запоріжжя : ЗДМУ, 2018. – 107 с.

Практикум призначено для студентів-іноземних громадян I курсу медичних факультетів. Його можна використовувати додатково для самостійного опрацювання навчального матеріалу, а також для закріплення розділу «Анатомічна термінологія» у межах дисципліни «Латинська мова та медична термінологія».

УДК 811.124(075.8)

©Куліченко А.К., Скрипник Ю.С., Хітрова І.О., 2018
©ЗДМУ, 2018

ЗМІСТ

Передмова.....	4
Іменник. Основи граматики і термінотворення.....	5
Структура анатомічного терміну.....	10
Прикметник. Загальні відомості.....	14
Субстантивація прикметників. Утворення багатослівних термінів.....	21
Ступені порівняння прикметників.....	25
Підготовка до підсумкового заняття № 1.....	30
Іменники III відміни.....	32
Називний відмінок множини іменників і прикметників.....	45
Родовий відмінок множини іменників і прикметників.....	49
Самостійна підготовка до заліку з анатомічної термінології.....	54
Зведена таблиця основних граматичних відомостей, вивчених у розділі «Анатомічна термінологія».....	56
Список використаної та рекомендованої літератури.....	61
Додатки	63
Додаток I. Тексти для читання.....	63
Додаток II. Латинсько-український словник анатомічної термінології.....	68
Додаток III. Українсько-латинський словник анатомічної термінології.....	88
Додаток IV. Латинсько-український словник вузькопрофільних термінів.....	103

ПЕРЕДМОВА

Практикум з латинської мови та основ медичної призначено для студентів-іноземних громадян I курсу медичних факультетів, які мають розуміти, свідомо і грамотно застосовувати елементи латинської граматики, котрі потрібні для розуміння і грамотного використання термінів латинською мовою; мати уявлення про загальномовні закономірності (лексичні і словотворчі), характерні для європейських мов та про органічний зв'язок сучасної науки й культури з античною спадщиною.

Кожна тема містить досить коротку теоретичну інформацію, що дозволяє студентам вільно користуватися нею в аудиторний та поза аудиторний час. Щойно набуті знання закріплюються за допомогою системи цілеспрямованих вправ. Лексичний мінімум та афоризми, котрі подано наприкінці кожної теми, завершують роботу над нею.

У практикумі презентовано додатки, що присвячено: текстам для читання фахової тематики, словникам (латинсько-український й українсько-латинський), де подано анатомічні терміни і умовні позначення та вузькопрофільному латино-українському словнику. Все це формує перший професійний лексикон студента-медика і може бути корисним для студентів старших курсів.

Отже, при укладанні практикума з латинської мови та медичної термінології авторським колективом було здійснено спробу створити збірку теоретичного та практичного матеріалу, якою б навіть в умовах браку часу міг користуватися як студент, так і молодий фахівець у процесі навчання чи у подальшій практиці.

Послідовність розміщення теоретичного і практичного матеріалу представлено відповідно до принципів сучасної методики викладання спеціальних дисциплін, до яких і належить латина. Під час розробки навчального посібника студентів I курсу медичних факультетів укладачами було використано джерела теоретичного і фактичного матеріалу, необхідні для вивчення дисципліни «Латинська мова та медична термінологія» у закладах вищої освіти МОЗ України.

Практикум з анатомічної термінології є додатковою навчально-методичною працею до основного підручника з латинської мови та медичної термінології за загальною редакцією Л.Ю. Смольської.

Іменник.
Основи граматики і термінотворення

Граматичні категорії іменника

У латинській мові, як і в російській, іменники бувають трьох родів: чоловічого, жіночого і середнього. Чоловічий рід – (*genus*) *masculinum* (*m*). Жіночий рід – (*genus*) *femininum* (*f*). Середній рід – (*genus*) *neutrum* (*n*). Замість слова «genus» для назви роду латинських іменників вживають лише відповідний прикметник. Слід також запам'ятати, що рід іменників в українській і латинській мовах співпадає рідко. Порівняйте: гребінь (ч. р.) – *crista* (*f*); кістка - (ж. р.) – *os* (*n*), обличчя (с. р.) – *facies* (*f*); борозна (ж. р.) – *sulcus* (*m*). Рід латинських іменників можна побачити в словникової формі, яку для кожного іменника подано в словнику.

У латинських іменників два числа: однина (*Numerus Singularis*) і множина (*Numerus Pluralis*). При позначенні числа слово «numerus» зазвичай не використовують.

Латинські іменники, як і українські, відмінюються, тобто змінюються за відмінками і числами. У латинській мові шість відмінків. Це:

- *Nominativus* (*Nom.*) – називний (відмінок підмета: хто? що?);
- *Genetivus* (*Gen.*) – родовий (в основному позначає належність; відмінок неузгодженого означення: кого? чого?);
- *Dativus* (*Dat.*) – давальний (відмінок непрямого доповнення: кому? чому?);
- *Accusativus* (*Acc.*) – знахідний (відмінок прямого доповнення: кого? що?);
- *Ablativus* (*Abl.*) – відкладний (умовно відповідає українським орудному і місцевому відмінкам);
- *Vocativus* (*Voc.*) – кличний (в класичній латині виражає звернення).

Що стосується давального і кличного відмінків, вони в медичній номенклатурі не зустрічаються, тому і не вивчаються в спеціальному розділі програми. У анатомо-гістологічній термінології в основному використовують перші два відмінки (*Nominativus*, *Genetivus*); *Accusativus* і *Ablativus* використовуються в рамках прийменникових конструкцій, що вживаються головним чином у фармацевтичних і клінічних термінах.

Латинські слова відмінюються тим же способом, що й українські: до основи приєднується те чи інше відмінкове закінчення (*вен-а*, *вен-и*, *вен-і* тощо). Вкрай важливо в латинській мові вміти правильно виділити основу іменника, що необхідно не тільки для утворення відмінкових форм, але і для побудови нових, похідних слів шляхом суфіксації (*вен-очк-а*, *вен-оз-н-ий*) або складання основ (*вен-о-перетин*, *внутрішньо-вен-н-ий*).

Словниковий запис латинських іменників

За формою Nom. Sg. (називного відмінка однини) далеко не завжди можна визначити тип відміни і рід іменника. Наприклад, іменники з закінченням *-us* бувають і чоловічого, і жіночого, і середнього роду. Вони зустрічаються і в другій, і в третій, і в четвертій відмінах. Тому словниковий запис латинського іменника має такі компоненти:

- повна форма Nominativus Singularis;
- закінчення Genetivus Singularis (у всіх п'яти відмінах ці закінчення різні, що і дозволяє за ними легко визначати відміну);
- позначення роду (m, f, n).

Наприклад: *crista*, ae f – гребінь; *sulcus*, i m – борозна; *foramen*, inis n – отвір.

Закінчення родового відмінка, характерні для кожної відміни іменників

Відміна	I	II	III	IV	V
Закінчення Gen. Sg.	-ae	-i	-is	-us	-ei

Іменники I відміни

До I відміни належать іменники жіночого роду з закінченням *-a* в Nom. Sg. і з закінченням *-ae* в Gen. Sg. Наприклад: *vertebra*, ae f – хребець; *fovea*, ae f – ямка; *ala*, ae f – крило.

Щоб знайти основу іменника I відміни, достатньо від форми Nom. Sg. відкинути закінчення *-a*. Так, основою іменника *vertebra* є *vertebr-*, а в іменника *fovea* – основа *fove-*. У першій латинській відміні зустрічається чимало слів, запозичених з давньогрецької мови, які повністю латинізувалися, тобто відмінюються за зразком латинських іменників, наприклад: *arteria*, ae f – артерія; *trachea*, ae f – трахея. Однак деякі слова зберегли у формах однини грецькі відмінкові закінчення. У Nom. Sg. вони закінчуються на *-e*, в Gen. Sg. – на *-es*. Наприклад: *raphe*, es f – шов; *chole*, es f – жовч.

Іменники II відміни

До II відміни належать іменники чоловічого роду, які в Nom. Sg. мають закінчення *-us* або *-er*, а також іменники середнього роду з закінченнями у Nom. Sg. *-um* або *-on*. У Gen.Sg. всі ці іменники мають закінчення *-i*.

Наприклад: *sulcus, i m* – борозна; *cancer, cri m* – рак; *septum, i n* – перегородка; *organon, i n* – орган.

Основу іменників з закінченням *-us* можна легко визначити за формою *Nom. Sg.*, відкинувши вказане закінчення. У більшості іменників чоловічого роду на *-er* в основі непрямих відмінків спостерігається випадний голосний (пор. в укр. м.: вітер – вітру). У словниковій формі, де представлено закінчення слова в родовому відмінку, випадність, якщо вона має місце, добре помітна. Саме тому основа у таких іменників визначається за формою *Gen. Sg.* шляхом відкидання закінчення *-i*. Наприклад: *cancer, cri m* – рак (випадіння присутнє), основа: *cancer-*; *puer, eri m* – дитина (випадіння немає), основа: *puer-*.

Основа іменників середнього роду знаходиться так само легко, як у іменників на *-us*: шляхом відкидання закінчень називного відмінка (*-um* або *-on*).

Іменники III відміни

За III відміною відмінюються іменники чоловічого, жіночого і середнього роду; у родовому відмінку однини всі вони закінчуються на *-is*. Наприклад: *articulatio, onis f* – суглоб; *ren, renis m* – нирка; *tempus, oris n* – скроня.

У *Nom. Sg.* закінчення можуть бути різними. Причому навіть іменники одного і того ж роду, закінчуються по-різному. Наприклад, до середнього роду відноситься і *caput* (голова), і *corpus* (тіло), і *zygoma* (вилиця). Головною особливістю III відміни є те, що у більшості іменників основа називного та непрямих відмінків не співпадає ні якісно, ні кількісно. Справжня основа іменника III відміни визначається за формою *Gen. Sg.* шляхом відкидання закінчень *-is*, як показано нижче:

Nom. Sg.	Gen. Sg.	Основа
<i>caput</i> (голова)	<i>capitis</i>	<i>capit-</i>
<i>pulmo</i> (легеня)	<i>pulmonis</i>	<i>pulmon-</i>
<i>cartilago</i> (хрящ)	<i>cartilaginis</i>	<i>cartilagin-</i>
<i>pars</i> (частина)	<i>partis</i>	<i>part-</i>
<i>zygoma</i> (вилиця)	<i>zygomatis</i>	<i>zygomat-</i>

Саме тому в словниковому записі іменників III відміни вказане не тільки закінчення *Gen. Sg.*, але і та частина основи, що примикає до нього: *pulmo, onis m* – легеня; *cartilago, inis f* – хрящ. У іменників, які складаються з одного складу, скорочення у словниковому записі не допускаються: *os, ossis n* – кістка; *dens, dentis m* – зуб; *pars, partis f* – частина.

Іменники IV відміни

До IV відміни належать іменники чоловічого і середнього роду, які у родовому відмінку мають закінчення -us. Всі вони рівноскладові. Іменники чоловічого роду в Nom. Sg. мають закінчення -us, іменники середнього роду -u. Наприклад: processus, us m – відросток; arcus, us m – дуга; cornu, us n – ріг, ріжок (ріжечок); genu, us n – коліно.

Як виняток, до IV відміни належить іменник manus, us f – рука (жіночий рід).

Практична основа іменників IV відміни легко визначається за формою Nom. Sg. шляхом відділення відмінкового закінчення (process-, arc-, corn-). Проте історична основа цих слів закінчується на голосний -u (processu-, manu-); цим пояснюється присутність «u» у похідних словах «processualis» (процесуальний), «manualis» (мануальний), а також у словах «візуальний», «акупунктура» (від лат. visus, us m – зір; асux, us f – голка) тощо.

Помічено, що серед іменників на -us більшість складають слова II відміни. Однак вони настільки багаточисельні, що перерахувати і завчити все дуже важко. А от в III і IV відмінах слів на -us небагато, і, завчивши їх всі напам'ять, ми зможемо визначати відміну і рід подібних іменників за формою Nom. Sg. (на пам'ять або методом виключення).

Запам'ятайте:

Слова III відміни на -us в анатомічній номенклатурі:

corpus, oris n	тіло
tempus, oris n	скроня
pectus, oris n	груди
crus, cruris n	ніжка, гомілка
glomus, eris n	клубок
viscus, eris n	нутрощі

Іменники IV відміни на -us:

processus, us m	відросток
sinus, us m	синус, пазуха
arcus, us m	дуга, склепіння
ductus, us m	протока
meatus, us m	прохід
hiatus, us m	щілина, розщілина
plexus, us m	сплетіння
textus, us m	тканина
tractus, us m	шлях, хід
recessus, us m	закуток, кишенья

Структура анатомічного терміну

Анатомічний термін рідко складається з одного слова. Частіше доводиться мати справу з термінами, що складаються з двох або більше слів. Головним словом у терміні, безумовно, є іменник.

Потрібно запам'ятати, що будь-який термін починається зі слова-іменника у називному відмінку (однини чи множини). Як правило, головне слово має при собі визначення (одне або декілька), що можуть виражатись прикметниками (узгоджені означення) або іменниками у родовому відмінку (неузгоджені означення).

Конструкція «іменник + іменник у родовому відмінку» в анатомо-гістологічній номенклатурі зустрічається дуже часто, і навчитись правильно будувати термін за зразком конструкції «неузгоджене означення» — означає вміти утворювати багато анатомічних термінів. Порядок слів у неузгоджених словосполученнях не відрізняється від порядку в подібній конструкції української мови: *шийка* (іменник у називному відмінку) + *лопатки* (іменник у родовому відмінку). У латинській мові це: *collum* (Nom. Sg.) + *scapulae* (Gen. Sg.).

Іноді називний відмінок іменника можна перекласти українською мовою як прикметник: *vena portae* – ворітна вена (вена воріт); *linea puchae* – вийна лінія (лінія вий).

Неузгоджене означення може мати два іменники у називному відмінку: *ligamentum tuberculi* (визначення до слова «*ligamentum*») *costae* (визначення до слова «*tuberculi*») зв'язка горбка ребра.

Афоризми

Curriculum vitae	Життєвий шлях
Habitus aegroti	Зовнішній вигляд хворого
Homo est mundi pars	Людина є частиною світу
Ignorantia non est argumentum	Незнання не є доказом
Lapsus naturae	Гра природи
Modus Vivendi	Спосіб життя

Лексичний мінімум

Іменники I відміни

ala, ae f	крило
bucca, ae f	щока
clavicula, ae f	ключиця
columna, ae f	стовбур
concha, ae f	раковина

costa, ae f	ребро
crista, ae f	гребінь
fissura, ae f	щілина
fossa, ae f	ямка (довгаста)
fovea, ae f	ямка (кругла)
gingiva, ae f	ясна
incisura, ae f	вирізка
lamina, ae f	пластинка
lingua, ae f	язик
mandibula, ae f	нижня щелепа
maxilla, ae f	верхня щелепа
orbita, ae f	орбіта
protuberantia, ae f	виступ
raphe, es f	шов
scapula, ae f	лопатка
spina, ae f	ость
substantia, ae f	субстанція, речовина
sutura, ae f	шов (кістковий)
ulna, ae f	ліктьова кістка
vertebra, ae f	хребець

Іменники II відміни

acromion, i n	акроміон
alveolus, i m	альвеола
angulus, i m	кут
brachium, i n	плече
calcaneus, i m	п'яточна кістка
cavum, i n	порожнина
cingulum, i n	пояс
collum, i n	шия, шийка
cranium, i n	череп
digitus, i m	палець
dorsum, i n	спина, спинка, тил
frenulum, i n	вуздечка
humerus, i m	плечова кістка
jugum, i n	підвищення
labium, i n	губа
ligamentum, i n	зв'язка
manubrium, i n	рукоятка

membrum, i n	член, кінцівка
musculus, i m	м'яз
olecranon, i n	ліктьовий відросток
omentum, i n	сальник
periosteum, i n	окістя
radius, i m	променева кістка
septum, i n	перегородка
skeleton, i n	скелет
sternum, i n	груднина
sulcus, i m	борозна
truncus, i m	стовбур, тулуб
tuberculum, i n	горбик
tympanum, i n	барабан

Іменники III відміни

articulatio, onis f	суглоб
atlas, ntis m	атлант, I шийний хребець
axis, is m	вісь, II шийний хребець
canalis, is m	канал
caput, itis n	голова, голівка
dens, dentis m	зуб
foramen, inis n	отвір
os, ossis n	кістка
thorax, acis m	груди, грудна клітка
tuber, eris n	горб

Іменники IV відміни

cornu, us n	ріг
genu, us n	коліно

Іменники V відміни

facies, ei f	поверхня
---------------------	----------

Вправи

1. Орієнтуючись за українським перекладом, складіть схему наступних латинських термінів, вкажіть відмінок кожного слова.

A. 1) *vertebra thoracica* грудний хребець; 2) *arcus vertebrae* дуга хребця; 3) *massae laterales* латеральні маси; 4) *collum radii* шийка променевої кістки; 5) *pediculi arcus vertebrae* ніжки дуги хребця; 6) *ligamentum longitudinale anterius*

передня поздовжня зв'язка; 7) *ligamentum capitis costae* внутрішньосуглобова зв'язка головки ребра; 8) *basis ossis sacri* основа куприкової кістки (=основа куприка); 9) *labium mediale lineae asperae* медіальна губа ширшавої лінії; 10) *sulcus sinus sigmoidei* борозна сигмовидного синуса; 11) *fovea articularis processus articularis superioris* суглобова ямка верхнього суглобового відростку; 12) *aponeurosis musculi obliqui externi abdominis* апоневроз зовнішнього косого м'яза живота; 13) *musculus rectus capitis posterior major* великий задній прямий м'яз голови; 14) *arteriae alveolares superiores anteriores* передні верхні альвеолярні артерії.

В. 1) *processus articularis inferior vertebrae lumbalis secundae* нижній суглобовий відросток другого поперекового хребця; 2) *ligamenta columnae vertebralis* зв'язки хребта; 3) *caput superius musculi pterygoidei lateralis* верхня головка бічного крилоподібного м'яза; 4) *articulationes cinguli membri superioris* суглоби поясу верхньої кінцівки; 5) *sinus venarum cavarum atrii dextri* синус порожнистих вен правого передсердя.

2. Перекладіть терміни, вкажіть словникову форму іменників, які стоять в Gen. Sg.

А. *Crista tuberculi; caput costae; corpus ossis; facies articulationis; sulcus sinus; musculus colli; ligamentum patellae; collum radii; os digiti; vagina musculi; truncus encephali; fossa mandibulae; nucleus nervi; cavum conchae; ligamentum scapulae; arcus vertebrae; septum nasi.*

Б. *Fundus gastris; fractura digiti; angulus sterni; collum costae; musculus dorsi; lobus cerebri; spina scapulae; vena linguae; fossa fibulae; cavitas abdominis; foramen mandibulae; apex dentis; cartilago nasi; glandula oris; frenulum labii.*

3. Перекладіть, отримані терміни поставте в Gen. Sg.

А. Тіло хребця; шийка променевої кістки; маса атланта; ямка зуба; борозна артерії; верхівка зуба; основа куприка; голівка ребра; шийка ребра; горбик м'яза; рукоятка груднини; грудна порожнина; легенева борозна; бугор сідла; вісь кістки; перегородка носа; піхва відростка; ямка залози; апертура пазухи; поверхня щоки.

Б. Головка нижньої щелепи; порожнина раковини; спайка склепіння; кора кришталіка; долоня кисті; вхід орбіти; валик носа; основа стопи; цибулина аорти; сумка ліктьового відростка; канал шлунку; нерв гомілки; каналець равлика; тіло язика; ядро нерва; канал воротаря; кістки (*ossa*) тулуба.

В. Зв'язка горбка ребра; верхівка вушної раковини; ямка нижньої щелепи; блок плечової кістки; пластинка дуги хребця; хрящ вушної (вуха) раковини; кістка грудної клітки; поверхня головки ребра; ніжка дуги хребця; гребінь шийки ребра; каналець струни барабана; дах порожнини барабана; апертура водопроводу присінка; піхва пальця кисті; коркова речовина яєчника; апоневроз і фасція передпліччя; капсула вузла нерва.

Прикметник
Загальні відомості

1. Латинські прикметники, як і українські, обов'язково узгоджуються з означуваним іменниками в роді, числі, відмінку.
2. Прикметник та означуваний іменник можуть належати до різних відмін, мати різні відмінкові закінчення.
3. Особливого типу відмінювання латинські прикметники не мають: вони відмінюються за зразками I, II, III відмін іменників, залежно від групи, до якої належать. **Прикметників IV та V відміни в латинській мові немає!**
4. У залежності від родових та відмінкових закінчень латинські прикметники поділяються на дві групи: 1) прикметники 1-ї та 2-ї відміни (I група); 2) прикметники 3-ї відміни (II група).
5. Словниковою формою прикметника є три його родові форми.

I група прикметників

До цієї групи належать прикметники, які у чоловічому роді мають закінчення -us або -er, в жіночому роді – -a, в середньому роді вони закінчуються на -um. Черговість дотримання родових форм повинна бути такою: на першому місці – форма чоловічого роду, на другому – жіночого, на третьому – форма середнього роду. Наприклад: longus (m), longa (f), longum (n) – довгий; dexter (m), dextra (f), dextrum (n) – правий; asper (m), aspera (f), asperum (n) – шорсткий.

Словникова форма прикметників ще коротша: повністю записується лише форма чоловічого роду, закінчення жіночого і середнього роду записуються після неї через кому (напр.: longus, a, um; dexter, tra, trum; asper, era, erum). Слід звернути особливу увагу на прикметники, що мають закінчення -er, оскільки в них може спостерігатися вже знайоме нам явище випадного голосного: звук «e» може бути присутнім лише у формі Nom. Sg. чоловічого роду, а в інших відмінкових і родових формах – випадати. Саме тому в словниковій формі таких прикметників перед закінченням жіночого або середнього роду вказуються дві попередні букви. Основу цих слів зручно визначати за формами жіночого і середнього роду шляхом відкидання родових закінчень (-a або -um): dexter, dextr-a, dextr-um (основа dextr-); asper, asper-a, asper-um (основа asper-).

Як вже було зазначено, прикметники I групи по-іншому можна назвати «прикметниками I і II відміни», оскільки форми чоловічого роду (на -us і на -er) та середнього роду (на -um) відмінюються так само як іменники II відміни на -us, -er або -um (мають в Gen. Sg. – закінчення -i); форми жіночого роду (що закінчуються на -a) відмінюються відповідно по I відміні (мають в Gen. Sg. закінчення -ae).

II група прикметників

До другої групи належать прикметники трьох різновидів:

а) прикметники трьох родових закінчень, які в чоловічому роді мають закінчення *-er*, у жіночому *-is* і в середньому *-e*. Основа їх визначається по формах жіночого або середнього роду (через можливість наявності випадного голосного у формі чоловічого роду) шляхом відкидання родових закінчень:

m	f	n	
acer	acris	acre (основа <i>acr-</i>)	гострий
celer	celeris	celere (основа <i>celer-</i>)	швидкий

Варто зазначити, що в анатомо-гістологічній номенклатурі ці прикметники практично не зустрічаються. Нечасто їх можна зустріти також в клінічних і фармацевтичних термінах.

б) прикметники двох родових закінчень, навпаки, найуживаніша група прикметників в анатомо-гістологічній термінології. У чоловічому і жіночому роді закінчення у них співпадає (*-is*), в середньому роді вони мають специфічне закінчення (*-e*).

Наприклад:

m	f	n	
frontalis	frontalis	frontale	лобовий
lateralis	lateralis	laterale	боковий

У словниковій формі повністю наводиться лише форму на *-is* (m, f), через кому – закінчення *-e* (n): *frontalis, e*; *lateralis, e*. Основа прикметників цього різновиду визначається за називним відмінком будь-якої з родових форм шляхом відкидання родового закінчення. Переважна більшість прикметників двох закінчень, що зустрічаються в анатомічній номенклатурі, утворені від основ відповідних іменників за допомогою суфіксів *-al* або *-ar*. Запам'ятайте формулу побудови відіменних відносних прикметників II групи:

Основа прикметника + суфікс <i>-al</i> (<i>-ar</i>) + закінчення <i>-is, -e</i>

Наприклад:

costa ребро – *cost + al + is* реберний

labium губа – *labi + al + is* губний

в) прикметники одного родового закінчення зустрічаються, хоча і нечасто, у всіх розділах медичної термінології. У називному відмінку однини мають одне закінчення, загальне для всіх трьох родів. В основному це *-ns* або *-s*, рідше *-r* або *-x*.

Наприклад:

sapiens, ntis мудрий

teres, etis	круглий
simplex, icis	простий

Основа таких прикметників визначається формою Gen. Sg. (кінцівка якої завжди представлена у словниковій формі) шляхом відкидання закінчення -is : sapient-, teret-, simplic-. Відмінюються всі прикметники II групи за III відміною, тобто в Gen. Sg. приєднують до основи закінчення -is.

Побудова узгодженого словосполучення

Прикметники узгоджуються з іменниками в роді, числі і відмінку. Для того, щоб правильно скласти узгоджене словосполучення в латинській мові, необхідно пам'ятати:

– на відміну від української мови, іменник у такому словосполученні передє прикметнику;

– прикметник підбирають у відповідності до роду іменника в латинській мові. Розглянемо ці правила узгодження на декількох прикладах. Припустимо, необхідно створити такі терміни:

- хребетний канал;
- піднебінна кістка;
- внутрішня поверхня.

У першу чергу треба пригадати словникову форму кожного слова, що входить в термін:

канал: *canalis, is m*; хребетний: *vertebralis, e*.

Оскільки іменник – чоловічого роду, то і прикметник потрібно підібрати відповідне (*vertebralis*). З'єднавши прикметник з іменником, отримуємо: *canalis vertebralis*.

кістка: *os, ossis n*; *palatinus, a, um*.

Для іменника слід вибрати прикметник у формі середнього роду. У результаті отримуємо термін: *os palatinum*.

поверхня: *facies, ei f*; внутрішня: *internus, a, um*.

Іменник жіночого роду сполучаємо з відповідною формою прикметника: *facies interna*.

У родовому відмінку закінчення кожного слова у терміні залежить від їх відмін:

Nom. Sg . *canalis (III) vertebralis (III)*;

Gen. Sg. *canal-is vertebral-is*;

Nom. Sg. *os (III) palatinum (II)*;

Gen. sg. *os-is palatin-i*;

Nom. Sg. *facies (V) interna (I)*;

Gen. sg. *faci-ei intern-ae*.

Побудова терміну з кількома означеннями

1) Якщо з іменником вживається не одне, а два і більше прикметників, правила узгодження їх з іменниками незмінні, проте особливу увагу в цьому випадку потрібно звернути на порядок дотримання слів у терміні. На першому місці завжди стоїть іменник. Друге місце займає прикметник, вказуючий на анатомічну прив'язку; далі слідує означення із значенням розміру, форми, просторової характеристики. Наприклад: права скронева кістка. При перекладі цього терміну латинською мовою порядок слів буде суворо зворотнім: кістка скронева права (*os temporale dextrum*).

2) Якщо одне з означень неузгоджене (виражене іменником у родовому відмінку), порядок слів встановити не так просто, як в першому випадку. На першому місці, як завжди, ставиться іменник в називному відмінку; друге місце займає узгоджене означення, що вказує на анатомічну прив'язку, і тільки після нього – неузгоджене означення. Наприклад: суглобовий відросток хребця – відросток суглобовий хребця (порядок слів в латинському терміні) – *processus articularis vertebrae*.

3) Бувають випадки, коли узгоджене означення належить до всього неузгодженого словосполучення; у такому терміні воно ставиться не після іменника, а після неузгодженого означення. Наприклад: внутрішня поверхня ребра – поверхня ребра внутрішня (порядок слів в латинському терміні) – *facies costae interna*.

Афоризми

Casus ordinarius	Звичайний випадок
Casus extraordinarius	Незвичайний випадок
Exitus letalis	Смертельний випадок
Omne principium difficile(est)	Всякий початок складний
Circulus vitiosus	Порочне коло

Лексичний мінімум

Іменники I відміни

fascia, ae f	фасція
fibula, ae f	малогомілкова кістка
nucha, ae f	вия
patella, ae f	надколінник
squama, ae f	луска
tibia, ae f	великогомілкова кістка

tonsilla, ae f	мигдалик
tuba, ae f	труба

Іменники II відміни

nasus, i m	ніс
palatum, i m	піднебіння
porus, i m	пора, отвір
vestibulum, i m	присінок

Прикметники I групи

albus, a, um	білий
asper, era, erum	шорсткий
cardiacus, a, um	серцевий
cavus, a, um	порожній
coccygeus, a, um	куприковий
coronarius, a, um	вінцевий
dexter, tra, trum	правий
durus, a, um	твердий
externus, a, um	зовнішній
iliacus, a, um	клубовий
internus, a, um	внутрішній
latus, a, um	широкий
liber, era, erum	вільний
longus, a, um	довгий
massetericus, a, um	жувальний
medianus, a, um	серединний
medius, a, um	середній
obliquus, a, um	косий
osseus, a, um	кістковий
palatinus, a, um	піднебінний
palatoglossus, a, um	піднебінно-язиковий
petrosus, a, um	кам'янистий
profundus, a, um	глибокий
pterygoideus, a, um	крилоподібний
rectus, a, um	прямий
sacer, cra, crum	крижовий
sinister, tra, trum	лівий
thoracicus, a, um	грудний
thyreoideus, a, um	щитоподібний
transversus, a, um	поперечний

venosus, a, um	венозний
zygomaticus, a, um	вигинний

Прикметники II групи

articularis, e	суглобовий
cervicalis, e	шийний
ethmoidalis, e	решітчастий
facialis, e	лицевий
horizontalis, e	горизонтальний
jugularis, e	яремний
lateralis, e	латеральний
longitudinalis, e	повздожний
medialis, e	медіальний
mollis, e	м'який
occipitalis, e	потиличний
sacralis, e	крижовий
sphenoidalis, e	клиноподібний
superficialis, e	поверхневий

biceps, -cipitis	двоголовий
quadriceps, -cipitis	чотириголовий
teres, -etis	круглий
triceps, -cipitis	триголовий
simplex, icis	простий

Вправи

1. Допишіть словникову форму прикметників, вкажіть групу.

Dexter; dorsalis; externus; distalis; horizontalis; medialis; medius; profundus; proximalis; coccygeus; costalis; articularis; transversus; jugularis; thoracicus; pharyngeus; clavicularis; glandularis; hypoglossus; occipitalis; intercostalis; choledoschus; spongiosus; nutricius.

2. Утворіть форми середнього роду наступних прикметників.

Spinosus; cervicalis; osseus; latus; obliquus; costalis; vertebralis; zygomaticus; orbitalis; nasalis; frontalis; horizontalis; sinister; vertebralis; ventralis; medianus; proximalis; dexter; sacralis.

3. Утворіть форми жіночого роду наступних прикметників.

Longus; costarius; palatines; sphenoidalis; nutricius; ovalis; pelvinus; alveolaris; thoracicus; osseus; glutaeus; articularis; compactus; transversus; pulmonalis; lacrimalis.

4. Поставте наступні прикметники в форму Gen. Sg.

Transversa; spinosum; spinalis; spinale; transversalis; ossea; osseum; ethmoidalis; thoracicum; longa; omentale; dexter; sinistra; sinistrum; frontalis; simplex; teres; laterale.

5. Узгодьте латинською мовою прикметники з іменниками, поставте отримані терміни в Gen. Sg.

А. Поперечний (лінія, борозна, зв'язка); сосцевидний (край, частина, порожнина); венозний (сплетіння, сітка, заслінка); піднебінний (канал, отвір, ямка); виличний (зв'язка, дуга, кістка, з'єднання).

Б. Хребцевий (канал, відросток, вирізка, отвір); суглобовий (відросток, поверхня, горб, ямка); лобний (пазуха, шов, дуга, отвір, горбик, щілина); сальниковий (горб, сумка, карман, отвір).

6. Перекладіть терміни, поставте їх в Gen. Sg.

Capsula externa; canalis mastoideus; os temporale; columna vertebralis; incisura vertebralis; foramen vertebrale; processus spinosus; vertebra cervicalis; tuberculum caroticum; fossa costalis.

7. Перекладіть терміни, назвіть словникову форму кожного слова, для прикметників вкажіть групу.

А. Processus articularis; os temporale; margo occipitalis; facies temporalis; tuber parietale; angulus frontalis; foramen caecum; pars nasalis; lamina orbitalis; processus palatinus; eminentia orbitalis.

Б. Incisura mastoidea; pars tympanica; concha nasalis media; concha nasalis profunda; crista conchalis; processus coronoideus; fossa cranialis media; septum osseum nasi; ligamentum teres acetabuli.

8. Перекладіть терміни латинською мовою, спочатку в Nom. Sg., потім – в Gen. Sg.

А. Овальний отвір; грудна фасція; внутрішня капсула; остистий отвір; поверхнева вена; кам'яниста гілка; крижовий ріг; глоткове сплетіння; червоне ядро; клубова ость; клубовий горбик; крижовий сегмент; тверде тіло; м'яке тіло.

Б. Зап'ястна суглобова поверхня; середня скронева артерія; поперечний піднебінний шов; середній крижовий гребінь; зовнішній потиличний отвір; внутрішній слуховий отвір; середня носова раковина; додатковий носовий хрящ; внутрішній потиличний виступ; глибокий шийний лімфатичний вузол; поперечний піднебінний шов; глибокий паховий вузол.

В. Латеральна ямка великого головного мозку; медіальне та латеральне ядро сосцевидного тіла; піхвова частина шийки матки; поверхнева фасція промежини; латеральний хрящ носа; чотириголовий м'яз стегна; підшкірна сумка горбистості великогомілкової кістки; внутрішня поверхня матки; сухожильне сплетіння прямого латерального м'яза; коротка головка двоголового м'яза плеча.

Субстантиваци́я прикметників.
Утворення багатослівних термінів

Складні прикметники

Якщо потрібно позначити анатомічне утворення (нерв, судину, канал і тощо), що йде від одного органу до іншого або належить одночасно до двох органів, потрібно вміти утворювати прикметники, що складаються з двох або більше основ. Щоб це зробити, потрібно основу першого прикметника приєднати до основи другого за допомогою з'єднувального голосного (-o-); закінчення складного прикметника збігається із закінченням заключного слова. Наприклад: носо-слізний – nas-o-lacrimalis, e; крижово-куприковий – sacro-coccygeus, a, m.

Неважко помітити, що правопис подібних прикметників в українській та латинській мовах різний: в українській мові між частинами складного слова ставиться дефіс, а в латині вони пишуться разом.

Субстантиваци́я прикметників

Субстантиваци́єю є перехід прикметників або діеприкметників у розряд іменників. Субстантивати зберігають форму того ж роду, що взятий до уваги іменник, при якому «колишній» прикметник слугував визначенням. Порівняйте українські субстантивати: асистентська, хворий, поранений, операційна, снодійне (ліки), хребетні, хордові, ссавці (тварини).

1) Субстантивати – назви кишок. Назви кишок є субстантивованими прикметниками середнього роду: ileum, і n – клубова кишка; colon, і n (грец.) – ободова кишка. Як означуване мається на увазі слово intestinum, і n «кишка». Виняток: intestinum tenue – тонка кишка.

2) Субстантивати – назви оболонок: arachnoidea, ae f (мається на увазі mater, tris f – мозкова оболонка) павутинна оболонка мозку; conjunctiva, ae f (tunica) – сполучна оболонка ока, кон'юктива; cornea, ae f – рогівка, рогова оболонка ока; mucosa, ae f – слизова (оболонка).

Складання багатослівного терміна

При утворенні терміна, що складається з трьох і більше компонентів, необхідно суворо дотримуватися порядку слів. На перше місце слід ставити іменник, який є граматичним ядром, найголовнішим словом у найчисленнішій структурі. Друге місце займає прикметник, що дає анатомічне визначення іменника. Якщо такого прикметника немає, його місце може зайняти неузгоджене означення.

Прикметник, що визначає величину, форму або перебування у просторі, займає, як правило, фінальне положення в терміні. Однак на вищому етапі освоєння анатоми-гістологічної термінології можна зустріти структури, що складаються з великої кількості слів. Наприклад: долонна шкірна гілка ліктьового нерва.

Розставимо слова в латинському порядку: гілка шкірна долонна нерва ліктьового (дотримується принцип постановки означуване перед означальним) – *ramus cutaneus palmaris nervi ulnaris*.

Нижній латеральний шкірний нерв плеча.

У латинському перекладі слова будуть стояти у такому порядку: нерв шкірний плеча латеральний нижній – *nervus cutaneus brachii lateralis inferior* (узгоджені з головним іменником прикметники «латеральний» і «нижній» можна відокремити від означуваного слова і помістити після неузгодженого означення «плеча», так як вони належать до всього неузгодженого словосполучення «нerv плеча»).

Зустрічаються і порушення викладених нами правил. Іноді це може пояснюватись традицією, зручністю вимови або неможливістю точної передачі закладеної у терміні інформації при постановці його в родовий відмінок. Наприклад, під час побудови латинського перекладу терміну «задня поверхня латеральної зв'язки матки» слід враховувати, що якщо прикметник «задня» поставити в самий кінець, то при постановці терміна в родовий відмінок буде неможливо зрозуміти, до якого іменнику належить форма «*posterior*» – до слова «поверхні» або до слова «зв'язки», тому в цьому випадку прикметник «*posterior*» потрібно поставити одразу за тим іменником, до якого воно належить: *facies posterior ligamenti uteri lateralis*. Прикметник «*lateralis*» за змістом не можна пов'язати зі словом «матка», тому його можна поставити в кінець.

Афоризми

Salus populi suprema lex est	Благо народу – вищий закон
Status praesens aegroti	Справжній стан хворого
Uvus est optimus magister	Досвід – кращий вчитель
Vis medicatrix naturae	Цілюща сила природи

Лексичний мінімум

Іменники I відміни

conjunctiva, ae f	кон'юнктива
flexura, ae f	вигин
mucosa, ae f	слизова (оболонка)
tunica, ae f	оболочка
urethra, ae f	сечовивідний канал

anus, i m
c(a)ecum, i n
colon, i n
crassum, i n
duodenum, i n
fundus, i n
ileum, i n
intestinum, i n
jejunum, i n
oesophagus, i m
ovarium, i n
perin(a)eum, i n
periton(a)eum, i n
rectum, i n
uterus, i m
ventriculus, i m

Іменники II відміни

задній прохід
сліпа кишка
ободова кишка
товста кишка
дванадцятипала кишка
дно
клубова кишка
кишка
порожня кишка
стравохід
яєчник
промежина
очеревина
пряма кишка
матка
шлунок, шлуночок

hyoideus, a, um
hypoglossus, a, um
iliacus, a, um
mucosus, a, um
sacroccygeus, a, um
stylohyoideus, a, um
stylopharyngeus, a, um
geniohyoideus, a, um
infrahyoideus, a, um
sternohyoideus, a, um
suprahyoideus, a, um
thyrohyoideus, a, um
omohyoideus, a, um

Прикметники I групи

під'язиковий (про кістку)
під'язиковий (про нерв)
клубовий
слизовий
крижово-куприковий
шило-під'язиковий
шило-глотковий
підборідно-під'язиковий
підпід'язиковий
груднино-під'язиковий
надпід'язиковий
щито-під'язиковий
лопатково-під'язиковий

auricularis, e
axillaris, e
dorsalis, e
inguinalis, e
lacrimalis, e
mentalis, e
palmaris, e

Прикметники II групи

вушний
підпахвовий
спинний (тільний)
паховий
слізний
підборідний
долонний

parietalis, e
tenuis, e

тім'яний
тонкий
(intestinum tenue тонка кишка)

Вправи

1. Перекладіть, звертаючи увагу на складні прикметники.

Sulcus palatovaginalis, processus pterygospinosus, canalis musculotubarius, sulcus pterygopalatinus, linea mylohyoidea, fissura pterygomaxillaris, recessus sphenoidalis, impressio ligamenti costoclavicularis, plexus lumbosacralis, fossa ischiorectalis, canalis vomerovaginalis, tuba pharyngotympanica.

2. Перекладіть латинською мовою терміни зі складними прикметниками.

Крижово-куприковий суглоб, кам'янисто-луската щілина, клиноподібно-потиличний синхондроз, горбистість клювоподібно-ключичної зв'язки, вилично-очноямкове заглиблення, крижово-тазова поверхня, потилично-соскоподібний шов, лемішно-барабанний канал, латеральна атланта-потилична зв'язка, реберно-хребетний суглоб, попереково-реберна зв'язка.

3. Перекладіть терміни, звертаючи увагу на субстантивовані прикметники та синонімію прикметників.

А. Слизова оболонка трахеї, велика вена головного мозку, серозна оболонка жовчного міхура, великий сосочок дванадцятипалої кишки, м'язова пластинка слизової оболонки стравоходу, поздовжня складка дванадцятипалої кишки, правий вигин ободової кишки, скронева поверхня великого крила.

Б. Великий потиличний отвір, мала піднебінна протока, м'язова оболонка піхви, великий круглий м'яз, клубовий горбок, півмісяцева складка кон'юктиви, крижовий вигин прямої кишки, борозна ободової кишки, пластинчаста кісткова тканина, верхнє ілеоцекальне поглиблення, фасція передміхурової залози.

4. Перекладіть терміни латинською мовою, від отриманих форм утворіть Gen. Sg.

А. Міжпечериста пазуха, надкрайова звивина, великий і малий сальник, правий яремний стовбур, переднє черевце м'яза, позадуглотковий лімфатичний вузол, навколопіхвовий лімфатичний вузол, загальна клубова артерія, кругла зв'язка матки, кишкова поверхня матки, м'язова оболонка тонкої кишки, крижовий вигин прямої кишки, поперечна зв'язка промежини, поздовжня складка дванадцятипалої кишки.

Б. Латеральна поверхня виличної кістки, внутрішнє хребетне венозне сплетіння, м'язова пластинка слизової оболонки стравоходу, задній шкірний нерв передпліччя, зовнішній отвір сечовипускного каналу, суглобова поверхня горбка ребра, проміжна частина губи рота, коротка задня війчаста артерія, різцевий отвір

піднебінного відростка, верхівка голівки малогомілкової кістки, бічний тильний шкірний нерв гомілки.

Ступені порівняння прикметників

Утворення вищого ступеня

Вищий ступінь порівняння прикметників утворюється додаванням до його основи специфічних суфіксів:

-ior (при утворенні форм чоловічого або жіночого роду);

-ius (для форм середнього роду).

Прикметники у позитивному ступені	Основа	Прикметники у вищому ступені
longus, a, um	long-	longior (m, f), longius (n)
brevis, e	brev-	brevior (m, f), brevisus (n)
simplex, icis	simplic-	simplicior (m, f), simplicius (n)

Скорочений запис словникової форми прикметників вищого ступеню схожий на запис прикметників з двома родовими закінченнями: повністю записується форма чоловічого (жіночого) роду, а після коми – закінчення середнього роду: longior, ius; brevior, ius; simplicior, ius.

У анатомічній термінології зустрічається лише шість прикметників, утворених за допомогою суфіксів вищого ступеню.

Запам'ятайте їх:

superior, ius	верхній
inferior, ius	нижній
anterior, ius	передній
posterior, ius	задній
major, majus	великий
minor, minus	малий

Нескладно помітити, що в українському перекладі зазначених прикметників немає суфіксів вищого ступеня слова «більше». Справа в тому, що сама думка про порівняння вже закладена й біномінальній парі типу «великий – малий», тому достатньо перекладу подібних прикметників українською мовою у позитивному ступені, щоб точно позначити одне з двох парних утворень.

Прикметники у вищому ступені змінюються за III відміною, тому в Gen. Sg. приєднують до основи закінчення -is. Іноді такі прикметники у медичній термінології мають назву «особливої» групи прикметників III відміни, що надалі

будемо робити ми. Основу їх визначити дуже легко: вона збігається з формою чоловічого і жіночого роду в називному відмінку однини, тобто закінчується на -ior. Це стосується усіх родів:

	m	f	n
Nom. Sg.	anterior	anterior	anterius
Gen. Sg.	anterioris	anterioris	anterioris
Nom. Sg.	minor	minor	minus
Gen. Sg.	minoris	minoris	minoris

Утворення найвищого ступеню

Найвищий ступінь більшості прикметників утворюється шляхом приєднання до їх основи суфіксів -issim- і закінчень прикметників I групи (-us, -a, -um).

Утворення форм найвищого ступеню порівняння прикметників:

Вищий ступінь	Основа	Найвищий ступінь
longus, a, um	long-	longissimus, a, um
brevis, e	brev-	brevissimus, a, um
simplex, icis	simplic-	simplicissimus, a, um

Українською мовою подібні форми перекладають з вживанням суфіксів найвищому ступеню «-езн» або «-іш»: довжелезний, найкоротший, найпростіший.

Прикметники, у яких форма чоловічого роду закінчується на -er, утворюють найвищий ступінь по-іншому: до форми чоловічого роду приєднується суфікс -rim- і закінчення прикметників I групи (-us, -a, -um):

Словникова форма прикметника вищого ступеню	Найвищий ступінь
liber, -era, -erum	liberrimus, a, um
acer, -cris, -cre	acerrimus, a, um

Прикметники у найвищому ступені узгоджуються з іменниками за загальним правилом: на першому місці – іменник, на другому – прикметник у найвищому ступені, обраний згідно з родом слова, що визначається. Наприклад: musculus longissimus – найдовший м'яз. Відмінюються прикметники у найвищому ступені так само, як прикметники першої групи (Nom. Sg: -us, -a, -um; Gen. Sg.: -i, -ae, -i

Суплетивні ступені порівняння

Кілька прикметників у латинській мові утворюють ступені порівняння суплетивно (тобто кожен форму – з різних основ). Суплетивні форми від найуживаних в медичній термінології прикметників потрібно запам'ятати:

Звичайний ступінь	Вищий ступінь	Найвищий ступінь
bonus, a, um	melior, ius	optimus, a, um
malus, a, um	reior, jus	pessimus, a, um
magnus, a, um	major, ius	maximus, a, um
parvus, a, um	minor, us	minimus, a, um

Найвищий ступінь від прикметника superior, ius – supremus, a, um «найвищий» (як «найвищий» іноді перекладається і прикметник maximus, a, um. Але якщо останнє характеризує найбільшу кількість, величину, то supremus, a, um – максимальну висоту).

Афоризми

Status localis	Місцевий стан
Status naturalis	Природний стан
Status idem (status quo aute)	Стан такий самий
Locus minoris resistentiae	Місце найменшого опору
Tabula rasa	Чиста дошка
Terra incognita	Невідома земля

Лексичний мінімум

Іменники I відміни

bursa, ae f	сумка
glandula, ae f	залоза
papilla, ae f	сосочок
pleura, ae f	плевра
plica, ae f	складка
valvula, ae f	заслінка
vagina, ae f	піхва

Іменники II відміни

bulbus, i m	цибулина (bulbus oculi – очне яблуко)
--------------------	--

cerebellum, i n	мозочок
cerebrum, i n	великий (головний) мозок
condylus, i m	виросток
encephalon, i n	головний мозок
ganglion, i n	нервовий вузол
nervus, i m	нерв
nodus, i m	вузол
oculus, i m	око
ostium, i n	вхід, отвір, гирло

Прикметники I групи

acusticus, a, um (s. auditivus, a, um)	слуховий
cavernosus, a, um	печеристий
cutaneus, a, um	шкірний
glut(a)eus, a, um	сідничний
ischiadicus, a, um	сідничний
laryngeus, a, um	гортанний
magnus, a, um	великий
mastoideus, a, um	соскоподібний
maximus, a, um	найбільший
minimus, a, um	найменший
parvus, a, um	маленький
pharyngeus, a, um	глотковий
squamosus, a, um	лускатий
supremus, a, um	найвищий
trapezoideus, a, um	трапецієподібний
tympanicus, a, um	барабанний
anterior, ius	передній
posterior, ius	задній
inferior, ius	нижній
superior, ius	верхній
major, majus	великий
minor, minus	малий

Вправи

1. Утворіть форми вищого та найвищого ступеня від наступних прикметників.

Latus, a, um; brevis, e; longus, a, um; simplex, icis; magnus, a, um; ruber, bra, brum; parvus, a, um; niger, gra, grum; celer, eris, ere; sapiens, ntis; acer, cris, cre; mollis, e; profundus, a, um; teres, etis.

2. Утворіть Gen. Sg. прикметників всіх трьох родів в вищому ступені, виокремте основу.

Major, jus; minor, us; inferior, ius; superior, ius; posterior, ius; anterior, ius; brevior, ius; longior, ius; simplicior, ius; latior, ius; nigrrior, ius.

3. Узгодьте прикметники з іменниками, отримані терміни перекладіть.

Superior, ius (processus, incisura, foramen); posterior, ius (arcus, facies, ligamentum); major, jus (ala, sulcus, caput); minor, us (tuberculum, fossa, foramen, vas, cornu); anterior, ius (region, margo, facies, sinus, cavitas).

4. Узгодьте латинською мовою прикметники з іменниками, отримані терміни поставте в Gen. Sg.

Передній (горб, борозна, гребінь, зв'язка, отвір, край); великий (голова, крило, канал, борозна, проток, вертлюг); нижній (пазуха, частина, кінцівка, край, вирізка, отвір); задній (дуга, поверхня, зв'язка, стінка, порожнина, частина, вісь).

5. Напишіть латиною в називному і родовому відмінку однини.

А. Велика піднебінна борозна; верхня поперечна зв'язка; великий піднебінний отвір; передня медіальна поверхня; верхня поперечна артерія; передня повздожна зв'язка; верхній шийний ганглії; великий кам'янистий нерв; задній гратчастий отвір.

Б. Мала сіднична вирізка; задня сіднична лінія; нижній суглобовий відросток; верхня задня клубова ость; передній крижовий отвір; передня шкірна гілка.

6. Перекладіть українською мовою.

А. Crista tuberculi majoris; ganglion cervicale anterius; musculus palpebrae superioris; skeleton membri inferioris; fundus vesicae urinariae; frenulum labii superioris; facies linguae inferior; sulcus sinus petrosi inferioris; facies temporalis alae majoris.

Б. Ostium venae cavae inferioris; foramen alveolare posterius superius; hiatus canalis nervi petrosi minoris; processus articularis superior vertebrae lumbalis; processus maxillaris conchae nasalis inferioris; ramus superior arteriae gluteae superioris; ligamentum capitis fibulae anterius; musculus longitudinalis linguae superior.

7. Складіть схеми термінів, перекладіть.

А. Борозна нижнього кам'янистого синуса; гребінь великого горбка; відросток нижньої носової раковини; скронева поверхня великого крила; права гілка ворітної вени; верхній суглобовий відросток поперекового хребця; гирло нижньої

порожнистої вени; борозна великого кам'янистого нерва; верхня цибулина яремної вени; м'яз верхньої повіки; великий ріг під'язикової кістки.

Б. Скелет верхньої кінцівки; передня зв'язка головки маломілкової кістки; передня частка мозочка; дно сечового міхура; ущелина каналу малого кам'янистого нерва; мале крило клиноподібної кістки; гирло верхньої порожнистої вени.

8. Перекладіть латинською мовою, беручи до уваги ступінь порівняння прикметників.

Найширший м'яз спини; сумка найширшого м'яза спини; найвища потилична лінія; найдовший м'яз грудної клітини; найвища носова раковина; найменший сідничний м'яз; найдовший м'яз шиї; найбільший сідничний м'яз.

Підготовка до підсумкового заняття № 1

1. Визначте відміну іменників.

Ganglion, i n; superficies, ei f; tuberositas, atis f; corpus, oris n; genu, us n; recessus, us m; os, ossis n; nasus, i m; columna, ae f; ligamentum, i n; tempus, oris n; homo, inis m; tuber, eris n; arcus, us m; area, ae f; canalis, is m; eminentia, ae f; corpus, i m; chordae, ae f; acetabulum, i n; pectus, oris n; aditus, us m; fonticulus, i m; cornu, us n; vomer, eris m.

2. Доповніть необхідні компоненти словникової форми наступних іменників.

Ovarium; vagina; granulum; cornu; gingiva; spina; impressio; tympanum; oculus; apex; caput; copus; os; foramen; truncus; meatus; lobus; alveolus; bursa; plexus; encephalon; stratum; orbita; periosteum; colon; genu; ostium; junctura; pars; crus; dens; situs; truncus; status; bronchus; fundus; hamulus.

3. Доповніть необхідні компоненти словникової форми прикметників, вкажіть групу кожного з них.

Venosus; major; arteriosus; communis; externus; longitudinalis; inferior; costalis; ulnaris; gastricus; palatinum; intestinales; teres; minus; cavus; valens; anatomicus; facialis; spinalis; transverses; tenuis; costarius; canina; molare; dentale; biceps; triceps; quadriceps; simplex; duplex; permanens.

4. Створіть з пар слів узгоджені словосполучення латинською мовою, отримані терміни поставте в Gen. Sing.

А. Хребець (шийний, грудний, поперековий, крижовий, куприковий); кістка (лобна, носова, піднебінна, решітчаста, потилична, під'язикова, вилична, крижова); відросток (поперечний, суглобовий, решітчастий, піднебінний, лобний, скроневий, клиноподібний, орбітальний); отвір (овальний, круглий, потиличний, остистий, хребцевий); піднебіння (кісткове, м'яке, тверде); м'яз (поперечний, підшкірний, верхній); область (пахова, підорбітальна, задня); пазуха (нижня, клиноподібна,

лобна); сумка (акроміальна, підшкірна, глибока); тканина (сполучна, кісткова, волокниста, пластинчата, хрящова).

Б. Великий (вертлюг, вена, крило, горб); передній (пазуха, гілка, артерія, тіло); малий (частина, проміжок, горбок); верхній (щілина, стінка, хід, отвір, лінія)

5. Перекладіть латинською мовою, дотримуючись порядку слів.

А. Правий носовий хід; м'яке піднебіння; велика під'язикова протока; нижній повздожній м'яз; піднижньощелепна протока; задня язикова залоза; поперечна піднебінна складка; попереково-крижове сплетіння; нижня задня клубова ость; поперечний піднебінний шов; крилоподібно-піднебінний ганглії; проміжний тильний шкірний нерв; нижнє сальникове заглиблення; внутрішнє хребцеве венозне сплетіння; тім'яна кістка; лучкова частина тім'яної кістки; грудний хребець; тіло грудного хребця; лобна кістка; виличний відросток лобної кістки; піднебінна кістка; горизонтальна пластинка піднебінної кістки; кам'янистий синус; борозна кам'янистого синуса; бічний крилоподібний м'яз; передня спинно-мозкова артерія; зовнішній потиличний виступ; широка зв'язка матки; правий симпатичний стовбур; верхній шийний (нервовий) вузол; порожнина очеревина; дно шлунка; лицевий м'яз; м'язова пластинка слизової оболонки стравохода.

Б. Реберна плевра; міжкістковий проміжок; бічний шлуночок; кісткова тканина; двоголовий м'яз стегна; верхня сумка двоголового м'яза стегна; піхвова венозно сплетіння; правий яремний стовбур; власна зв'язка яєчника; мозкова речовина яєчника; правий шлуночок; коса пазуха перикарда; сіднична сумка великого (найбільшого) сідничного м'яза; вільний край яєчника; великий сідничний отвір; малий горбик плечової кістки; міжкістковий нерв гомілки; долонна шкірна гілка ліктевого нерва; лівий поперековий стовбур; підтім'яна борозна; внутрішньотім'яна борозна; бічний ріг спинного мозку; серозна оболонка шлунка; нижня цибулина внутрішньої яремної вени; проста ніжка латерального каналу.

В. Нижня горизонтальна частина груднини; нижній ріг бічного шлуночка; лусковий край тім'яної кістки; великий прямий м'яз голови; бічний тильний шкірний нерв гомілки; підшкірна сумка великого круглого м'яза; верхня сумка двоголового м'яза плеча; передня губа матки; глибока надколінна сумка; піхва очного яблука; дно матки; спинка язика; щілина круглої зв'язки; борозна порожнистої вени; складка гортанного нерва; серединна борозна язика; вуздечка верхньої губи; найширший м'яз спини; гортанна частина глотки; пояс нижніх кінцівок; малий сосочок дванадцятипалої кишки; повздожня складка дванадцятипалої кишки; глотковий отвір слухової труби.

Іменники III відміни

Іменники III відміни, у порівнянні зі словами інших відмін, мають велику специфіку, тому заслуговують особливої уваги. У чому ж полягає специфіка?

1) До III відміни належать іменники всіх трьох родів, до того ж рід слова, як вже вище згадувалося, не обов'язково співпадає з родом відповідного слова в українській мові. Наприклад: liquor, oris m – рідина; pelvis, is f – таз; caput, itis n – голова.

2) У називному відмінку однини у іменників III відміни набагато більша кількість закінчень, ніж у іменників всіх інших типів відмін, разом взятих, – більше 30 варіантів! Тому, поки не запам'ятаються закономірності закріплення певних закінчень за певними родами, у кожному окремому випадку потрібно звертатися зі словником.

3) У більшості іменників III відміни основа називного і родового відмінків не співпадає ні якісно, ні кількісно: саме тому у словниковій формі вказується не тільки закінчення родового відмінка, як в інших відмінах, а кінцівка форми Gen. Sg., показуючи, як змінюється граматична форма основи в порівнянні з формою Nom. Sg. Наприклад: pulmo, onis m – легеня; zygoma, atis n – скула; cavitas, atis f – порожнина.

Іменники III відміни прийнято ділити на рівноскладові та нерівноскладові. Рівноскладовими називають слова, які мають в називному і родовому відмінках рівну кількість складів: basis, basis f – основа (в словниковій формі: basis, is f); canalis, canalis m – канал (в словниковій формі: canalis, is m); rete, retis n – сітка (у словниковій формі: rete, is n). Як бачимо з прикладів, у рівноскладових іменниках у словниковій формі **припустимо** вказувати тільки закінчення Gen. Sg.

Переважає більшість іменників III відміни – нерівноскладові. Нерівноскладовими називають іменники, які мають у родовому відмінку на один склад більше, ніж в називному: cor-pus (2 склади), cor-po-ris (3 склади), n – тіло, тулуб; ar-ti-cu-la-ti-o (6 складів), ar-ti-cu-la-ti-o-nis (7 складів), f – суглоб (у словниковій формі: corpus, oris n; articulatio, onis f).

Як вже бачимо, словниковий запис нерівноскладових іменників поряд з закінченнями родового відмінку має прилягаючий до нього склад форми Gen. Sg.; проте якщо слово в Nom. Sg. складається тільки з одного складу, форма Gen. Sg. повинна приводитись повністю, без скорочень: os, ossis n – кістка; pars, partis f – частина; dens, dentis m – зуб.

Дуже важливо одразу зрозуміти, що у переважній більшості іменників третьої відміни неможливо визначити основу за формою називного відмінку.

NB! Основа іменників III відміни визначається за формою родового відмінку шляхом відкидання закінчення -is.

Наприклад: pars, part-is f – частина (основа: part-); foramen, foramin-is n – отвір (основа: foramin-); venter, ventr -is m – живіт (основа: ventr-).

4) Всі іменники III відміни діляться на три типи: голосний, приголосний і змішаний.

Приголосний тип об'єднує нерівноскладові іменники, основа яких закінчується на один приголосний звук. Наприклад: pulmo, onis m – легеня, caput, itis n – голова.

Голосний тип складають іменники тільки середнього роду, які мають закінчення в Nom. Sg: на -e, -al, -ar. Наприклад: animal, alis n – тварина; rete, is n – сітка.

Змішаний тип поєднує особливості як приголосного, так і голосного типу:

а) рівноскладові, які мають закінчення в Nom. Sg. на -is або -es;

б) нерівноскладові, основа яких закінчується на два приголосних звуки.

Наприклад:

а) auris, is f – вухо; pubes, is f – лобок;

б) cor, cordis n – серце; lens, lentis f – кришталік.

Вправи

1. Визначте основу кожного з наведених нижче іменників, назвіть рівноскладові і нерівноскладові слова.

Os, oris n; canalis, is m; tuber, eris n; tuberositas, atis f; cor, cordis n; viscus, eris n; crus, cruris n; dens, dentis m; terminatio, onis f; mors, mortis f; auris, is f; region, onis f; axis, is m; vas, vasis n; incus, udis f; cutis, is f; os, ossis n; foramen, inis n; articulation, onis f.

2. Користуючись словником, допишіть словникову форму іменників, виокремте основу, визначте тип.

Fornix (склепіння), hepar (печінка), iris (райдужка), tuber (горб), rete (сітка), cavitas (порожнина), dosis (доза), radix (корінь), calcaris (шпора), mons (гірка), regio (область), vas (судина), femur (стегнова кістка), flos (квітка), appendix (апендикс), atlas (атлант), albumen (білок), dolor (біль), pollex (великий палець руки), venter (черевце), trochanter (вертлюг), arx (верхівка, кінчик).

3. Узгодьте іменники з прикметниками, отримані терміни перекладіть, потім поставте в Gen. Sg.

Rete (venosus, a, um; arterialis, e; vasculosus, a, um); crus (dexter, tra, trum; lateralis, e; membranaceus, a, um); dens (incisivus, a, um; molaris, e; superior, ius); foramen (occipitalis, e; caecus, a, um; minor, us); tuber (ischiodicus, a, um; frontalis, e; major, jus); glomus (coccygeus, a, um; alveolaris, e; venosus, a, um); articulation (liber, era, erum; simplex, icis; radiocarpalis, e).

Іменники чоловічого роду III відміни

Медичні терміни – іменники чоловічого роду III відміни в Nom. Sg. можуть мати тільки шість варіантів закінчень: *-o*, *-or*, *-os*, *-er*, *-es*, *-ex*. Певному закінченню в Nom. Sg., як правило, відповідає характер основи іменника, який виявляється в Gen. Sg.

Відповідності між Nom. Gen. Sg, з винятками

Закінч. в Nom.Sg	Кінцівка Gen.Sg	Приклад	Винятки
-o	-onis -inis	pulmo, onis m (легеня) homo, inis m (людина)	-do, -go, -io (закінчення жіночого роду)
-or	-oris	liquor, oris m (рідина)	cor, cordis n (серце)
-os	-oris	flos, floris (квітка)	os, ossis n (кістка)
-er	-(e)ris	ureter, eris m (сечовід) vomer, eris m (леміш) venter, tris m (живіт, череві)	tuber, eris n (горб) gaster, tris f (шлунок) mater, tris f (мозкова оболонка)
-es	-etis -edis	paries, etis m (стінка) pes, pedis m (стопа, нога)	Усі рівноскладні, що в Nom. Sg. Закінчуються на <i>-es</i> , відносяться до жіночого роду.
-ex	-icis	cortex, icis m (кора)	_____

Відповідність між закінченням слова в Nom. Sg. та його кінцівкою в формі Gen.Sg. необхідно запам'ятовувати, як потрібно вивчити напам'ять і винятки.

Назви м'язів за їх функціями

Закінчення *-or* в іменниках III відміни, як правило, означає діючу особу або предмет, який виконує певну роботу, або дію.

Латинські терміни – назви м'язів за функціями складаються з двох іменників: перше слово – *musculus (m.)*, друге – у якості іменника III відміни чоловічого роду, з суфіксом *-or, oris m*, рідше *-er, eris m*. Число і відмінок цих двох іменників завжди співпадають.

Наприклад: Nom. Sg. *musculus rotator* (м'яз-обертач); *musculus sphincter* (сфінктер); Gen.Sg.: *musculi rotatoris*; *musculi sphincteris*.

Українською мовою назва м'язів за функціями перекладаються частіше всього дієприкметниками, рідше – іменниками, і ще рідше – прикметниками.

Наприклад: m. levator м'яз-підіймач; m. extensor м'яз-розгинач; m. buccinator щічний м'яз.

Деякі назви м'язів не перекладаються, а транскрибуються, наприклад: m. pronator пронатор; m. supinator супінатор.

Н.В.! У латинському багатослівному терміні іменники, що залежать від назв м'язів, завжди стоять у родовому відмінку.

Наприклад: musculus levator scapulae м'яз-піднімач лопатки (м'яз-підіймач (чого?) лопатки); musculus constrictor pharyngis medius середній констриктор (чого?) глотки; musculus sphincter ani externus зовнішній сфінктер заднього проходу.

Вправи

1. Утворіть Gen. Sg. іменників і виокремте основу.

Apex, pollex, buccinator, tuber, rubor, calor, flos, homo, paries, pulmo, mos, liquor, cor, gaster, humor, levator, cortex, venter, pes, ureter, index.

2. Узгодьте іменники з прикметниками, отримані терміни перекладіть і поставте в Gen. Sg.

Paries (anterior, ius; mastoideus, a, um; jugularis, e), pes (calcaneus, a, um; planus, a, um), trochanter (major, ius; minor, ius), venter (posterior, ius; frontalis, e), humor (vitreus, a, um; aquosus, a, um), liquor (cerebrospinalis, e; flavus, a, um), mater (pius, a, um; durus, a, um; arachnoideus, a, um), cor (adiposus, a, um; pulmonalis, e).

3. Прочитайте, перекладіть, утворіть Gen. Sg. поданих термінів.

А. Liquor cerebrospinalis, paries labyrinthicus, tuber parietale, flos albus, homo sanus, cor sanus, gaster sana, os zygomaticum, os frontale, paries membranaceus, tuber frontale, pulmo dexter, paries jugularis, trochanter major, canalis inguinalis, dura mater spinalis.

Б. Apex pulmonis dextri, cortex glandulae suprarenalis, lobus pulmonis superior, tuber ossis ischii, pars cuneiformis vomeris, apex vesicae urinariae, basis ossis sacri, musculus orbicularis oris, lobus pulmonis superior.

4. Перекладіть латинською мовою.

А. Лобний горб, під'язикова кістка, права та ліва легеня, великий та малий вертлюг, крило леміша, вехівка носа, м'яка оболонка головного мозку, передня стінка шлунку, вирізка верхівки серця, медіальна стінка очної ямки, печеристе тіло сечівника, медіальна поверхня лівої легені, яремна стінка барабанної порожнини, скроневий відросток виличної кістки, піхва сухожилка великого пальця руки, кіркова речовина лімфатичного вузла.

Б. Переднє черевце м'яза, верхівка крижа, сідничний горб, тил стопи, ворота легені, передня стінка піхви, підощва стопи, крило поздовжньої кістки, гілка

сідничної кістки, перетинка стремінця, спино-мозкова рідина, склоподібна волога, м'язова оболонка шлунку, переднє черевце двочеревцевого м'язу, яремна стінка, верхівка заднього рогу.

5. Перекладіть латинською мовою.

А. М'яз, що напружує барабанну перетинку; нижній (середній) констриктор глотки; м'яз, що піднімає лопатку; м'яз-обертач шиї; м'яз, що піднімає щитовидну залозу; м'яз, що опускає нижню губу.

Б. Довгий м'яз, що відводить великий палець кисті (мізинець, великий палець стопи); м'яз, що приводить великий палець стопи (великий палець кисті); сфінктер сечового міхура (воротаря, жовчної протоки, сечівника, зіниці); зовнішній сфінктер заднього проходу; м'яз, що піднімає передміхурову залозу (лопатку, верхню повіку); довгий променевий розгинач зап'ястя, короткий розгинач великого пальця стопи, ліктьовий згинач зап'ястя; м'яз, що зморщує брову.

Афоризми

Alma mater	Мати-годувальниця; Кормящая мать
Arbor vitae	Дерево життя
Doctor honoris causa	Лікар за заслугами
Homo sapiens	Людина розумна
Labor omnia vincit	Праця перемагає все
Plenus venter non studet libenter	Сите черевце до навчання глухе

Лексичний мінімум

Іменники чоловічого роду III відміни

apex, icis m	верхівка
cortex, icis m	кора
humor, oris m	волога, рідина як складова частина тіла
liquor, oris m	рідина (спино-мозкова)
index, icis m	вказівний палець
paries, etis m	стінка
pes, pedis m	стопа
pollex, icis m	великий палець руки
pulmo, onis m	легеня
stapes, edis m	стремінце
ureter, eris m	уретра
venter, tris m	черевце
vertex, iris m	тім'я, вершина

Винятки з правил чоловічого роду іменників III відміни

cor, cordis n	серце
mater, tris f	матір; тут: мозкова оболонка
arachnoidea (mater)	павутинна мозкова оболонка
dura mater	тверда (щільна) мозкова оболонка
pia mater	м'яка (тонка) мозкова оболонка
gaster, tris f	шлунок
os, ossis n	кістка
os, oris n	рот
tuber, eris n	горб

Іменники-назви м'язів за їх функціями

(m.) abductor, oris m	м'яз відвідний
(m.) adductor, oris m	м'яз-привідник
(m.) buccinator, oris m	м'яз щічний
(m.) constrictor, oris m	м'яз констріктор (м'яз-зжимач)
(m.) corrugator, oris m	м'яз-зморщувач
(m.) cremaster, eris m	м'яз піднімаючий яєчко
(m.) depressor, oris m	м'яз опускаючий
(m.) dilatator, oris m	м'яз розширюючий
(m.) erector, oris m	м'яз випрямляючий
(m.) extensor, oris m	м'яз-розгинач
(m.) flexor, oris m	м'яз-згинач
(m.) levator, oris m	м'яз піднімаючий
(m.) masseter, eris m	м'яз жувальний
(m.) pronator, oris m	пронатор
(m.) rotator, oris m	м'яз обертач
(m.) sphincter, eris m	сфінктер (м'яз-зжимач)
(m.) supinator, oris m	супінатор
(m.) tensor, oris m	м'яз напружуючий

Іменники жіночого роду III відміни

Ознакою жіночого роду III відміни є характерні закінчення в Nom. Sg.:

- s з різними попередніми голосними і приголосними (-as, -us, -es, -is, -ns, -rs);
- x з різними попередніми голосними та приголосними (-ax, -ux, -ix, -lx, -nx);
- do, -go, -io.

Відповідність між Nom. і Gen. Sg. з винятками з правил жіночого роду

Закін. Nom. Sg.	Закінч. Gen. Sg.	Приклади	Винятки
-as	-atis	tuberositas, atis f (горбистість)	vas, vasis n (судина) pancreas, atis n (підшлункова залоза)
-us	-utis -udis	salus, utis f (здоров'я) incus, udis f (ковадло)	ім. II, IV відм. (ч. р.); ім. III відм. (с. р.);
-is (нерівноскл)	-idis	pyramis, idis f (піраміда)	sanguis, inis m (кров)
-is (рівноскл)	-is	pelvis, is f (таз)	axis, is m (вісь, II шийний хребець) canalis, is m (канал) unguis, is m (ніготь) testis, is m (яєчко) penis, is m (статевий член)
-es	-is	pubes, is f (лобок)	нерівноскладні ім. на -es (ч. р.)
-ns	-ntis	lens, lentis f (кришталік)	dens, dentis m (зуб) mons, montis m (підвищення) pons, pontis m (міст)
-rs	-rtis	pars, partis f (частина, бік)	—
-ax	-acis	rax, racis f (мир, спокій)	thorax, acis m (груди, грудна клітка)
-ux	-ucis	nux, nucis f (горіх)	hallux, ucis m (великий палець стопи)
-ix	-icis	radix, icis f (корінь)	fornix, icis m (склепіння) соссух, ygis m (куприк)
-lx	-lcis	calx, calcis f	—

		(П'ятка)	
-nx	-ngis	phalanx, ngis f (фаланга)	pharynx, ngis m (глотка) larynx, ngis m (гортань)
-do	-dinis	latitudo, dinis f (ширина)	tendo, dinis m (сухожилок)
-go	-ginis	cartilago, ginis f (хрящ)	margo, ginis m (край, кордон)
-io	-ionis	articulatio, ionis f (суглоб)	–

Необхідно звернути особливу увагу на іменники жіночого роду III відміни, які закінчуються на *-io* (*-tio, -sio, -xio*). Більшість з них – слова віддієслівного походження з відвертеними значенням дії, функції, процесу. Напр.:

– найменування функцій, виконуваних м'язами: *supinatio* поворот долоні вгору; *pronatio* поворот долоні вниз; *flexio* згинання; *extensio* розгинання, розтягування тощо;

– назва більшості хірургічних операцій: *amputatio pedis* ампутація стопи, *resectio pulmonis* резекція легені (подібні слова використовують в основному у клінічній термінології).

Особливої уваги також заслуговують рівноскладні іменники на *-is*. Серед них досить велику групу складають слова грецького походження (їх легко впізнати по характерному закінченню *-sis*: *dosis, prognosis, diagnosis* та інші.), котрі, формально відносяться до змішанного типу, але фактично змінюються за голосним різновидом. Крім цього, по аналогії с данним типом іменників відмінюються і чотири суто латинських слова: *pelvis, febris, tussis, pertussis* (таз, лихоманка, кашель, кашлюк).

Афоризми

Audiatur et altera pars

Нехай буде вислухана і інша сторона

Aurea mediocritas

Золота середина

Omnis ars naturae imitatio est

Усіляке мистецтво є наслідуванням природи

Ignoti nulla curatio morbi

Не можна лікувати непізнану хворобу

Diagnosis bona – curatio bona

Хороший діагноз – гарне лікування

Conditio sine qua non

Неодмінна умова

Quails vita, finis ita

Яке життя, такий і (його) кінець

Лексичний мінімум

Іменники жіночого роду III відміни

(a.) carotis, idis f	сонна артерія
appendix, icis f	апендикс, придаток, відросток
articulatio, onis f	суглоб
auris, is f	вухо
basis, is f	основа
bilis, is f	жовч
cavitas, atis f (=cavum, i n)	западина, порожнина
cervix, icis f	шия, шийка (матки, сечового міхура)
cutis, is f	шкіра
extremitas, atis f	кінець (довгих органів)
frons, frontis f	лоб
(gl.) parotis, idis f	привушна залоза
impressio, onis f	вдавлення
iris, iridis f	радужка, радужна оболонка ока
lens, lentis f	кришталік
meninx, ngis f	мозкова оболонка
pars, partis f	частина
pelvis, is f	таз
pelvis renalis	ниркова миска
phalanx, ngis f	фаланга
pubes, is f	лобок
pyramis, idis f	піраміда
radix, icis f	корінь, корінець
regio, onis f	область
symphysis, is f	симфіз (зрощення)
synchondrosis, is f	синхондроз
tuberositas, atis f	горбистість

Винятки з правил жіночого роду

axis, is m	вісь, другий шийний хребець
canalis, is m	канал
coccyx, ygis m	куприк
dens, dentis m	зуб
fornix, icis m	склепіння
hallux, ucis m	великий палець стопи
larynx, ngis m	гортань
margo, inis m	край

pancreas, atis n	підшлункова залоза
pharynx, ngis m	глотка
sanguis, inis m	кров
tendo, inis m	сухожилок
testis, is m	яєчко (чоловіча статева залоза)
thorax, acis m	груди, грудна клітка
unguis, is m	ніготь
vas, vasis n	судина

Вправи

1. Утворіть усно Gen. Sg. наведених нижче слів, виокремте основу, визначте тип.

Cavitas, extremitas, senectus, ars, mors, pons, mystax, hallux, thorax, appendix, fornix, meninx, hirudo, auris, larynx, dilatatio, basis, falx, radix, valetudo, calx, pharynx, pelvis, aponeurosis, cutis, bifurcatio, testis, cartilago, margo, pubes, bilis, constrictio.

2. Узгодьте латинською мовою прикметники, які стоять у дужках, з іменниками, звертаючи увагу на рід; кожен термін поставте в Gen. Sg.

Порожнина (мозкова, плевральна, барабанна, суглобова); горбистість (дельтоподібна, крилоподібна, клубова, жувальна); вухо (середнє, внутрішнє, зовнішнє); частина (кам'яниста, медіальна, верхня, кісткова, глибока); хрящ (крилоподібний, реберний, великий, щитоподібний); суглоб (складний, нижньощелепний, простий); канал (великий, піднебінний, крижовий, поживний); фаланга (середня, дистальна, проксимальна); область (передня, стегова, п'яткова); втиснення (серцеве, шлункове, ниркове)

3. Перекладіть українською мовою.

A. Vestibulum oris, fornix vestibuli oris, pyramis renalis, pelvis major et minor, extremitas sternalis, impressio ligamenti, inclinatio pelvis, basis patellae, symphysis intervertebralis, falx inguinalis, articulatio radiocarpalis, radix unguis, cavitas pharyngis, os pubis, axis pelvis, nucleus et cortex lentis, symphysis pubica.

Б. Terminatio nervi cutis, pars optica retinae, regio thoracis posterior, pars thoracica aortae, articulatio capitis costae, regio mediana thoracis, pars laryngea pharyngis, pars libera gingivae, basis cranii externa, cartilago alaris major, fornix pedis transversus, impressio cardiaca pulmonis, cavitas oris propria, synchondrosis infraoccipitalis anterior, musculus interspinalis cervicis.

4. Перекладіть, зробіть граматичний розбір.

Pars libera membri inferioris, basis metacarpalis phalangis proximalis, aponeurosis musculi bicipitis brachii, labyrinthus osseus auris internae, margo superior partis petrosae, vagina tendinis musculi extensoris hallucis longi, canalis tendinis musculi flexoris carpi radialis, margo superior apicis pulmonis sinistri.

5. Перекладіть терміни латинською мовою.

А. Корінь, спинка і верхівка носа, склепіння шлунку (гортані, черепа, піхви, глотки), склепіння переддвір'я рота, плечовий суглоб, корінь нігтя, куток рота, порожнина зуба, піднебінний апоневроз, борозна сонної артерії, складний суглоб, основа черепа, шкіра лоба, древо життя мозочка, сосочок привушної залози, голівка підшлункової залози, вена мозкової оболонки.

Б. Носова частина глотки, тверда оболонка головного мозку, латеральна поверхня яєчка, капсула підшлункової залози, хрящ перетинки носа, верхня апертура таза, нижнє склепіння кон'юнктиви, коса частина гортані, канал шийки матки, область нижньої кінцівки, серцеве втиснення легені, хрящова тканина гортані, барабанна порожнина середнього вуха, канал великого кам'янистого нерва, кільцева частина фіброзної піхви.

Іменники середнього роду III відміни Существительные среднего рода III склонения

Ознакою іменників середнього роду III відміни є характерні закінчення в Nom. Sg.: *-en, -ur, -ut, -us, -ma, -e, -l, -ar*.

Відповідність між Nom. і Gen. Sg. з винятками з правил середнього роду

Закінч. Nom. Sg	Кінцівка Gen. Sg	Приклади	Винятки
-en	-inis	foramen, inis n (вирізка)	ren, renis m (нирка) lien, lienis m (селезінка)
-ur	-oris -uris	femur, oris n (бедро) Sulfur, uris n (сірка)	- -
-ut -us	-itis -oris -eris -uris	caput, itis n (голова) corpus, oris n (тіло) glomus, eris n (клубок) crus, cruris n (гомілка, голень)	- іменники II, IV від. (чоловічий рід); ім. II, IV від. з основою на <i>-t/-d</i> (жіночий рід)
-ma -e	-matis -is	zigoma, atis n (скула) rete, is n (сітка)	декілька ім. I від. (squama , mamma, palma, lacrima) ім. I від. (грец.) напр.: raphe, chole (Gen. Sg. <i>-es</i>)
-(a)l -ar	-(a)lis -aris	animal, alis n (тварина) fel, fellis n (жовч) calcar, aris n (шпора)	- NB! hepar, atis n печінка

Nomina sunt odiosa
Qui querit, reperit
Mala herba cito crescit
Omne initium difficile est
Scientia potentia est
Presente medico nihil nocet
Sero venientibus ossa
Pia desideria

Афоризми

Імена ненавистні (Не будемо називати імен)
Хто шукає, той знайде
Дурна трава швидко росте
Будь-який початок складний
Знання – сила
У присутності лікаря ніщо не шкідливо
Тим, хто приходить пізно – кістки
Благі наміри

Лексичний мінімум

Іменники середнього роду III відміни.

abdomen, inis n	живіт, черево
caput, itis n	голова
chiasma, atis n	перехрест
corpus, oris n	тіло
crus, cruris n	ніжка, гомілка
diaphragma, atis n	діафрагма
femur, oris n	стегно
foramen, inis n	отвір
glomus, eris n	клубок
hepar, atis n	печінка
inguen, inis n	пах
occiput, itis n	потилиця
pectus, oris n	груди (передня частина)
stroma, atis n	строма
systema, atis n	система
tegmen, inis n	дах
tempus, oris n	скроня, час
viscus, eris n	внутрощі
zygoma, atis n	вилиця

Винятки з правил середнього роду

ren, renis m	нирка
lien, lienis m	селезінка

Вправи

1. Утворіть відповідно до закономірностей, наведених у таблиці, форми Gen. Sg. для наступних іменників:

abdomen, semen, rete, pectin, ile, thenar, pus, fel, pulvinar, tegmen, calcar, mel, caput, occiput, pectus, sulfur, femur.

2. Узгодьте латинською мовою прикметники з іменниками, утворіть Gen. Sg. отриманих термінів.

Отвір (яремний, круглий, овальний, великий, соскоподібний, потиличний); ніжка (права, латеральна, коротка, перетинчаста, проста, загальна); головка (довга, коротка, глибока, коса, поперечна, латеральна); тіло (печеристе, склоподібне, жирове); клубок (аортальний, куприковий); система (центральна, нервова, лімфатична); сітка (артеріальна, долонна, суглобова)

3. Перекладіть українською мовою.

Glomus caroticum, systema lymphaticum, pancreas accessorium, tegmen tympani, stroma ganglii, hepar mobile, rete venosum, corpus vitreum, parenchima testis, foramen palatinum majus, caput ossis femoris, corpus adiposum infrapatellare, crus membranaceum simplex, ganglion spinale cochleae, foramen linguae, caput superius musculi pterygoidei.

4. Перекладіть терміни українською мовою, назвіть словникову форму іменників III відміни, зробіть письмовий розбір підкреслених термінів.

Caput humeri, caput radii, os trapezoideum, corpus phalangis, crus laterale, caput longum, tuber ischiadicum, diaphragma thoracoabdominale, caput et crus stapedis, diaphragma oris, foramen mentale, corpus ossis ilii, corpus adiposum orbitae, systema nervosum centrale, foramen infraorbitale maxillae, crus osseum commune, ramus superior ossis pubis, musculus obliquus externus abdominis, crus mediale cartilaginis alaris majoris, artria circumflexa femoris lateralis.

5. Перекладіть терміни латинською мовою.

А. Основа серця, верхівка серця, корінь легені, порожнина матки, щитовидний хрящ, піднебіннопіхвовий канал, остистий м'яз шиї, передня область обличчя, перетинчаста стінка трахеї, зовнішня основа черепа, ліва частина печінки, поверхнева лімфатична судина, внутрішня сонна артерія, серцеве втиснення легені, заднє ядро трапецієподібного тіла, зовнішній косий м'яз живота, соскоподібний край потиличної кістки, задній край кам'янистої частини.

Б. Права доля печінки, черевна частина сечоводу, тіло під'язикової кістки, передня поверхня кришталика, медіальний відросток бугра п'яткової кістки, верхівка головки маломілкової кістки, різцевий отвір піднебінного відростка, підорбітальний канал верхньої щелепи.

Називний відмінок множини іменників і прикметників

Утворення форм Nom. Pl. іменників всіх відмін

Відм. / рід	m	f	n
I	-	-ae	-
II	-i	-	-a
III	-es	-es	-a (-ia)
IV	-us	-	-ua
V	-	-es	-

Примітка: закінчення, вказані для іменників III відміни, приєднуються до їх основи (в дужках дається закінчення для іменників голосного типу).

Приклади побудови форм множини

Іменник	Основа	Nom. Pl.
costa, ae f I	cost-	cost-ae
sulcus, i m II	sulc-	sulc-i
tuberculum, i n II	tubercul-	tubercul-a
pulmo, onis m III	pulmon-	pulmon-es
pars, partis f III	pars-	part-es
tempus, oris n III	tempor-	tempor-a
rete, is n (гол. м.) III	ret-	ret-ia
prosessus, us m IV	process-	prosess-us
genu, us n IV	gen-	gen-ua
facies, ei f V	faci-	faci-es

Утворення форм Nom. Pl. для всіх типів прикметників

Прикметники в латинській мові відмінюються залежно від групи, до якої вони належать, за I-II або за III відміною. Слід запам'ятати, що прикметники II групи відмінюються за голосним різновидом III відміни, а прикметники «особливої» групи (тобто ті, які мають форму вищого ступеня) – за приголосним різновидом III відміни.

Зведена таблиця закінчень Nom. Pl. для прикметників всіх типів

Групи	m	f	n
I	-i	-ae	-a
II	-es	-es	-ia
«особлива»	-ior-es	-ior-es	-ior-a

Приклади побудови множини у різноманітних типах прикметників

Приклад	m	f	n
longus, a, um	long-i	long-ae	long-a
ruber, bra, brum	rubr-i	rubr-ae	rubr-a
vertebralis, e	vertebral-es	vertebral-es	vertebral-ia
simplex, icis	simplic-es	simplic-es	simplic-ia
major, jus	major-es	major-es	major-a

1. Середній рід. В Nom. Pl. форми середнього роду іменників будь-якої відміни і прикметників будь-якої групи і ступеня порівняння закінчуються на -a.

2. Чоловічий і жіночий рід.

1) Іменники і прикметники I, II відмін, іменники IV відміни мають таке ж закінчення, як в Gen. Sing. відповідної відміни.

2) Іменники і прикметники III відміни (зокрема прикметники зі ступенем порівняння), а також іменники V відміни мають закінчення -es.

Скорочення для позначення іменників в Nom. Pl.

aa. – *arteriae*; *artt.* – *articulationes*; *bb.* – *bursae*; *gll.* – *glandulae*; *forr.* – *foramina*; *ligg.* – *ligamenta*; *mm.* – *musculi*; *nn.* – *nervi*; *rr.* – *rami*; *vagg.* – *vaginae*; *vv.* – *venae*.

Вправи

1. Визначте відміну іменників, утворіть форми Nom. Pl.

Femur, oris n; pyramis, idis f; ala, ae f; sinus, us m; alveolus, i m; ganglion, i n; axis, is m; truncus, i m; hiatus, us m; tuber, eris n; chiasma, atis n; systema, atis n; glomus, eris n; venter, tris m; vertebra ae f; ligamentum, i n; dens, dentis m; ductus, us m;

cartilago, inis f; vas, vasis n; genu, us n; facies, ei f, os, ossis n; sulcus, i m; os, oris n; folliculus, i m; crus, cruris n; ampulla, ae f; recessus, us m.

2. Перекладіть іменники, що стоять в Nom. Pl., вкажіть словникову форму, визначте відміну і тип.

Septa; palpebrae; retia; ganglia; cornua; labia; meninges; cilia; juncturae; folia; rami; partes; abdomina; cartilagines; trunci; lobi; arteriae; plexus; fasciae; radices; genua; facies; proessus; aures; tuberositates; systemata; ligamenta; canales; venae.

3. Перекладіть латинською мовою.

Пальці; отвори; головки; м'язи; хребці; руки; області; ноги; легені; вузли; залози; губи; судини; канали; хрящі; горбки; верхівки; стінки; шлуночки; суглоби; вуха; основи; частини; корні; піхви; нерви; гирла; сосочки; звивини.

4. Перекладіть латинською мовою.

М'язи (нижньої кінцівки, діафрагми таза); області голови; кістки грудної клітки; звинини великого мозку; листки мозочка; промені кришталика; борозни шкіри; зв'язки стопи; м'язи ший; шви черепа; суглоби грудної клітки; гілки перетинки барабана; великі піднебінні протоки; сумки верхнього сідничного м'яза; складки слизової оболонки жовчного міхура.

5. Визначте групу та рід прикметників за їх формами у Nom. Pl., дайте їх словникову форму.

Dentales; interossea; incisivi; radicularia; superiora; thoracicae; longissimi; alveolares; acustici; ethmoidalia; minores; palatinae; sinistri; supremae; pharyngea; minima; latissima.

6. Дайте характеристику (визначте рід, число, відмінок) наведених нижче прикметників.

Majoris; pyramidales; occipitalia; palatini; minus; orbitalis; minora; obliqui; subcutaneae; pelvina; interalveolaria; costales; maxillaris; incisivum; laterale; trapezoidea; clavicularia.

7. Утворіть Nom. Pl., враховуючи групу і рід прикметників (вихідні форми наведені в Nom. Sg.).

Lumbalis; lata; posterius; labiale; major; craniale; vertebrale; brevis; asper; proprius; dorsale; thyreoideum; ossea; osseus; simplicissimus; bronchialis; libera; sacrale; zygomaticum; longus.

8. Оберіть з наведених у дужках прикметників варіанти, що підходять для іменників.

Nodi (lumbales, pectoralia, major, superiores, dextri, occipitales, internae); papillae (linguales, filiformes, sinistri, minora, majores); ligamenta (interossea, interarticulares, alaria, palmaria, dorsales, interni, profunda); plexus (iliaci, rectales, inferiores, gastricae, mediani, vasculares); foramina (ethmoidales, minora, nervosae, occipitalia); partes (aequales, petrosi, frontales, internae, thoracicae, majora).

9. Узгодьте латиною іменники з прикметниками, вказаними в дужках.

Вузли (поперекові, лімфатичні, глибокі, великі); сосочки (язикові, ниркові, малі); зв'язки (жовті, долонні, міжкісткові, верхні); зуби (різцеві, молярні, довгі, великі); сплетіння (ректальні, шлуночкові, поверхневі); отвори (нервові, малі, решітчасті).

10. Перекладіть латинською мовою, потім утворіть Nom. Pl.

Мале крило; решітчастий отвір; найменша вена; суглобова поверхня; лімфатична судина; венозна сітка; крижовий нервовий вузол; перетинчаста ніжка; задня частина; кровonosна судина.

11. Перекладіть терміни українською мову, з пункту Б. – розберіть письмово.

A. Papillae renales; tubercula mentalia; nervi profundi; spatia interglobularia; septa cordis; crura ossea; juga alveolaria; plicae transversales recti; ductus sublinguales minores; venae intercostales anteriores; strata longitudinalia ventriculi; gyri temporales transversi; canales semicirculares ossei; foramina palatina minora; sectiones medullae oblongatae; venae rectales inferiores; lobi glandulae mammariae; cartilagine nasales accessoriae.

B. Facies temporales ossis occipitalis alae majoris; sulci lacrimales processus frontalis maxillae; labyrinthi ossis auris internae; margines partis petrosae superiores; musculi obliqui externi abdominis; rami dextri venae portae; nuclei paraventriculares posteriores et superiores; arteriae ciliares posteriores longae; rami cardiaci cervicales inferiores; partes laterales ossis occipitalis; venae digitales dorsales pedis.

12. Прочитайте без скорочень, перекладіть.

Gll. intestinales; nn. centrales; rr. orbitales; vagg. synoviales; bb; trochantericae; aa. nutriciae; mm. interspinales; nn. cardiaci; forr. minora; aa. superiores; mm. interossei; nn. profundi; rr. oesophagei; forr. incisiva; ligg. interossea.

13. Перекладіть латинською мовою.

Шлункові ямочки; міждольові поверхні; малі піднебінні канали; великі і малі роги; долонні п'ясткові вени; передні і задні тім'яні артерії; грудні серцеві гілки; долонні міжзап'ясткові зв'язки; малі під'язикові протоки; дорсальні гілки язика; нижні вени великого мозку; додаткові носові хрящі.

Родовий відмінок множини іменників і прикметників

Зведена таблиця закінчень в Gen. Pl.

Genetivus Pluralis

I відм.	II відм.	III відм.	IV відм.	V відм.
-arum	-orum	-um(-ium)	-uum	-erum

Подана схема – універсальна. Її можна використовувати для утворення форм множини в родовому відмінку, як іменників, так і прикметників.

N.B.! Винятком є іменник III відміни *vas, vasis* п судина, який у множині змінюється за II відміною: Gen. Pl. *vasorum*.

Закінчення Genetivus Pluralis іменників III відміни, прикметників II групи та прикметників у вищому ступені

-um

Іменники, основа яких закінчується на I приголосний (т.зв. «приголосний тип»)
Вищий ступінь прикметників (т.зв. «приголосний тип»).

-ium

Іменники, основа яких закінчується на 2 приголосних (т.зв. «мішаний тип»)
Рівноскладові іменники на *-is, -es* (т.зв. «мішаний тип»)
Іменники на *-e, -al, -ar* (т.зв. «голосний тип»)
Прикметники II групи (т.зв. «голосний тип»).

Зразки побудови форм Gen. Pl для іменників та прикметників

Словникова форма	Тип відмінювання	Основа	Закінчення	Форма Gen. Pl.
		Іменники		
<i>vertebra, ae f</i>	I	<i>vertebr-</i>	<i>-arum</i>	<i>vertebrarum</i>
<i>digitus, i m</i>	II	<i>digit-</i>	<i>-orum</i>	<i>digitorum</i>
<i>tuberculum, i n</i>	II	<i>tubercul-</i>	<i>-orum</i>	<i>tuberculorum</i>
<i>ganglion, i n</i>	II	<i>gangli-</i>	<i>-orum</i>	<i>gangliorum</i>

pulmo, onis m	III пригол.	pulmon-	-um	pulmonum
corpus, oris n	III пригол.	corpor-	-um	corporum
rete, is n	III гол.	ret-	-ium	retium
pars, partis f	III зміш.	part-	-ium	partium
canalis, is m	III зміш.	canal-	-ium	canalium
processus, us m	IV	process-	-uum	processuum
cornu, us n	IV	corn-	-uum	cornuum
facies, ei f	V	faci-	-erum	facierum

Прикметники

I група

transversus (m)	II	transvers-	-orum	transversorum
transversa (f)	I	transvers-	-arum	transversarum
transversum (n)	II	transvers	-orum	transversorum
dexter (m)	II	dextr-	-orum	dextrorum
dextra (f)	I	dextr-	-arum	dextrarum
dextrum (n)	II	dextr-	-orum	dextrorum

II група

II група

lateralis (m, f)	III гол.	lateral-	-ium	lateralium
laterale (n)	III гол.	lateral-	-ium	lateralium
simplex (m, f, n)	III гол.	simplic	-ium	simplicium

«Особлива» група

superior (m, f)	III пригол.	superior-	-um	superiorum
superius (n)	III пригол.	superior-	-um	superiorum

Афоризми

Sancta sanctorum

Свята святих

**Litterarum radices amarae,
fructus dulces**

Коріння навчання гірке, зате плоди солодкі

In saecula saeculorum

На віки вічні

Hostium munera non munera

Дари ворогів – не дари

Repetitio est mater studiorum

Повторення – мати навчання

**Vanitas vanitatum et
omnia vanitas**

Метушня метушні і все метушня

Pigritia est mater vitiorum

Мати усіх пороків – лінь

Consensus omnium

Всезагальна згода

Лексичний мінімум

Іменники I відміни

commissura, ae f	спайка
glandula (ae f) suprarenalis	наднирник
medulla, ae f	мозок, мозкова речовина
m. oblongata	довгастий мозок
m. ossium	кістковий мозок
m. spinalis	спинний мозок
trachea, ae f	трахея, дихальне горло
vagina, ae f	піхва
vesica, ae f	міхур
v. urinaria	сечовий міхур
v. fellea (biliaris)	жовчний міхур

Іменники II відміни

atrium, i n	передсердя
bronchus, i m	бронх
carpus, i m	зап'ясток
lobus, i m	доля
lumbus, i m	поперек
metacarpus, i m	пясток
nodulus, i m	вузлик
retinaculum, i m	утримувач
stratum, i n	слой
thalamus, i m	таламус
thymus, i m	тимус

Іменники IV відміни

abscessus, us m	абсцес
sensus, us m	відчуття

Прикметники I групи

arteriosus, a, um	артеріальний
caninus, a, um	собачий
dens caninus	ікло
deciduus, a, um	відпадаючий
dens deciduus	молочний зуб
incisivus, a, um	різцевий
dens incisivus	різець

membranaceus, a, um	перепончатий
oblongatus, a, um	продовгуватий
opticus, a, um	зоровий
peron(a)eus, a, um	малогомілковий
pyloricus, a, um	пілоричний
ruber, bra, brum	червоний
sanguineus, a, um	кровоносний
serotinus, a, um	пізній
dens serotinus	зуб мудрості
spurious, a, um	хибний
urinarius, a, um	сечовий

Прикметники II групи

analis, e	анальний
biliaris, e	жовчний
generalis, e	генеральний
medullaris, e	мозковий
molaris, e	молярний
dens molaris	моляр
premolaris, e	премолярний
dens premolaris	премоляр
semilunaris, e	серповидний

Вправи

1. Утворіть форму Gen. Pl. для кожного іменника.

Pes, pedis m; cavitas, atis f; foramen, inis n; unguis, is m; thenar, aris n; dens, dentis m; caput, itis n; frons frontis f; paries, etis m; tempus, oris n; basis, is f; calcar, aris n; tuberositas, atis f; cervix, icis f; os, ossis n; radix, icis f; glans, glandis f; meninx, ngis f; pharynx, ngis m; tuber, eris n; vas, vasis n; trochanter, eris m; pulvinar, aris n.

2. Перекладіть, поставте в словникову форму, утворіть Nom. Pl. і Gen. Pl.

Залоза; пазуха; поверхня; гирло; зв'язка; артерія; вузол; передсердя; край; кут; ріг; борозна; область; оболонка; головка; порожнина; нога; кишка.

3. Утворіть Gen. Pl. від прикметників в позитивному і порівняльному ступені.

Frontalis, e; anterior, ius; dentalis, e; orbitalis, e; posterior, ius; molaris, e; infraorbitalis, e; superior, ius; sphenoidalis, e; major, jus; premolaris, e; minor, us; incisivus, a, um; costalis, e; latus, a, um; molaris, e; transversus, a, um.

4. Виокремте закінчення Gen. Pl., визначте граматичні категорії слів і перекладіть кожную з форм на українську мову. Назвіть кожне слово у словниковій формі.

Dentinum; inferiorum; tendinum; pulmonum; sinistrarum; aurium; medianorum; ossium; osseorum; claviculae; articulationum; articularium; animalium; teretium; regionum; partium; cervicalium; posteriorum; ganglionarium; gangliorum; nasarium; bicipitium; minorum; septorum; mentalium.

5. Перекладіть терміни українською мовою, поставте в Nom. Pl. і Gen.Pl.

Processus transversus; valvula semilunaris; nervus spinalis; facies interna; vas sanguineum; vena cava; alveolus dentalis; cornu minus; manus dextra; septum interradiculare; concha nasalis; facies articularis; textus serosus; ligamentum latum; spatium intercostale; pars petrosa; canalis lateralis; foramen alveolare; gyrus transversus; valvula mitralis.

6. Перекладіть терміни латинською мовою в 4-х формах: Nom. Sg. - Gen. Sg. - Nom. Pl. - Gen. Pl.

Велике крило; очноямкова частина; підборідний горбок; міжальвеолярна перегородка; під'язикова складка; латеральна поверхня; малий піднебінний отвір; нижній премоляр (премолярний зуб); шийний хребець; різець (ріжучий зуб); симпатичне сплетіння; ікло (собачий зуб); лобова пазуха; легенева вена; поперековий хребець; вушна поверхня; великий піднебінний канал; задня повздожна зв'язка; зовнішній міжреберний м'яз.

7. Перекладіть українською мовою.

A. Vagina tendinum; musculi rectococcygei; cavernae corporum cavernosorum; lunulae valvularum semilunarium; nuclei nervorum cranialium; plexus cavernosi concharum; tunica conjunctiva palpebrarum; rr. trigeminales et trochleares; forr. venarum minimarum; ligg. ossiculorum auditus; noduli valvularum semilunarium; laminae musculares mucosae oesophagi; gyri occipitotemporales mediales; ostium urethrae externum; plicae transversales recti.

B. Sinus vv. cavarum atrii dextri; stratum lamellarum generalium externarum et internarum; facies anterior et posterior dentium premolarium et molarium; vagina synovialis mm. peroneorum (fibularium) communis; bronchi lobares superiores dexter et sinister; incisurae ligamentorum teretium hepatis; capita longa musculorum bicipitium; rami ascendentes nervi hypoglossi; bursae subtendinae musculorum bicipitium femoris inferiorum.

8. Перекладіть латинською мовою.

A. Спайки губ; нерви судин; перехрест сухожилків; зв'язки сухожилків; судини судин; частки легень; стінки очних яблук; перегородки пазух; передсердя серця; шлуночки гортані; звиліни мозку; ямки черепа; утримувач сухожилків-сгиначів; перегородки клиноподібних пазух; ганглії симпатичних сплетінь; бічні спайки повік; великий та малий кам'янисті нерви; поздовжні складки

дванадцятипалої кишки; позаглоткові лімфатичні вузли; лівий та правий шлуночки серця; круглі зв'язки матки; кавернозні сплетіння раковин; задні шкірні нерви передпліччя; глибокі поперечні м'язи промежини; м'язові пластинки слизової оболонки стравоходу; долонні шкірні гілки ліктьових нервів.

Б. Поверхневий згинач пальців; канали великого та малого кам'янистих нервів; довгі м'язи, що підіймають ребра; нижній утримувач сухожилків-розгиначів; верхній утримувач сухожилків малогомілкових м'язів; піхва сухожилків променевих розгиначів зап'ястка; отвори легневих вен лівого передсердя; передні та задні горбки шийних хребців; синовіальні піхви сухожилків пальців кистей; задні кишені барабанних перетинок; міжм'язові сумки сідничних м'язів; піхва короткого розгинача великого пальця кисті.

Самостійна підготовка до заліку з анатомічної термінології.

1. Визначте відміну іменників.

Ganglion, i n; superficies, ei f; tuberositas, atis f; corpus, oris n; genu, us n; recessus, us m; os, ossis n; nasus, i n; columna, ae f; ligamentum, i n; tempus, oris n; homo, inis m; tuber, eris n; arcus, us m; area, ae f; canalis, is m; eminentia, ae f; corpus, i m; acetabulum, i n; pectus, oris n; aditus, us m; vomer, eris m; fonticulus, i m; chorda, ae f;

2. Доповніть компоненти словникової форми поданих іменників.

Ovarium, vagina, granulum, cornu, gingiva, spina, impressio, tympanum, oculus, apex, caput, os, corpus, foramen, truncus, meatus, lobus, alveolus, plexus, encephalon, bursa, stratum, orbita, periosteum, colon, genu, ostium, junctura, pars, crus, dens.

3. Доповніть компоненти словникової форми прикметників, вкажіть групу кожного з них.

Venosus, major, arteriosus, communis, externus, longitudinalis, inferior, costalis, ulnaris, gastricus, palatinum, intestinalis, teres, minus, caput, anatomicus, facialis, spinalis, transversus, transversalis, costarius, tenuis, canina, molare, dentale, biceps, triceps, quadriceps, simplex, duplex, permanens, valens.

4. Утворіть з пар слів узгоджені словосполучення латинською мовою, отримані терміни поставте в Gen. Sg.

А. Піднебіння (кісткове, м'яке, тверде); м'яз (поперечний, підшкірний, верхній); область (пахова, підорбітальна, задня); пазуха (нижня, клиноподібна, лобна); отвір (остистий, стравохідний, хребтовий, овальний); сумка (акроміальна, підшкірна, глибока); тканина (сполучна, кісткова, волокниста, пластинчата, хрящова); хребець (шийний, грудний, поперековий, крижовий, куприковий); кістка (лобова, піднебінна, носова, решітчаста, потилична, під'язикова, вилична, крижова); відросток (поперечний, суглобовий, решітчастий, піднебінний, лобовий, скроневий, клиноподібний, орбітальний).

Б. Великий (вертлюг, вена, крило, горб); передній (пазуха, гілка, артерія, тіло); малий (частина, проміжок, горбочок); верхній (щілина, стінка, хід, отвір, лінія).

5. Перекладіть терміни українською мовою, підкреслені – з повним граматичним розбором.

A. Margo medialis, fossa supravesicalis, peritoneum visceralis, facies intestinalis, extremitas uterina, cortex ovarii, margo liber, plica inguinalis, ligamentum hepatoduodenale, ramus intermedius, radix dentis, recessus subhepaticus, sulcus paracolicus.

Б. Nucleus vestibularis lateralis, genu nervi facialis, vena centralis retinae, processus vaginalis peritonei, cavitas laryngis intermedia, incisura thyroidea superior, tunica mucosa nasi, recessus omentalis superior, pedunculus cerebellaris medius, vena suprarenalis dextra, arteria temporalis superficialis, glandula parathyroidea inferior, plica umbilicalis lateralis, raphe medullae oblongatae, vena testicularis sinistra, ramus glandularis anterior, cornu uteri dextrum.

В. Plexus venosus cavernosus conchae, rete venosum dorsale manus, arcus venosus palmaris profundus, musculus transversus perinei profundus, ostium abdominale tubae uterinae, nucleus corporis trapezoidei posterior, tractus spinalis nervi trigeminalis, corpus adiposum fossae ischionalis, caput musculi pterygoidei lateralis superius.

6. Перекладіть латиною, дотримуючись порядку слів.

A. Правий носовий хід, м'яке піднебіння, велика під'язикова протока, нижній повздожній м'яз, піднижньощелепна протока, задня язикова залоза, поперечна піднебінна складка, попереково-крижове сплетіння, нижня задня клубова ость, поперечний піднебінний шов, крилоподібно-піднебінний ганглії, проміжний тильний шкірний нерв, нижнє сальникове заглиблення, внутрішнє хребтне венозне сплетіння, тім'яна кістка, лусковий край тім'яної кістки, грудний хребець, тіло грудного хребця, лобова кістка, виличний відросток лобової кістки, піднебінна кістка, горизонтальна пластинка піднебінної кістки, кам'янистий синус, борозна кам'янистого синуса, бічний крилоподібний м'яз, передня спинно-мозкова артерія, верхній стовбур плечового сплетіння, зовнішній потиличний виступ, широка зв'язка матки, правий симпатичний стовбур, верхній шийний (нервовий) вузел, порожнина очеревини, дно шлунка, лицевий м'яз.

Б. Дно матки, спинка язика, щілина круглої зв'язки, борозна порожнистої вени, складка гортанного нерва, серединна борозна язика, вуздечка верхньої губи, найширший м'яз спини, гортанна частина глотки, пояс нижньої кінцівки, малий сосочок дванадцятипалої кишки, малий горбочок плечової кістки, повздожня складка дванадцятипалої кишки, глотковий отвір слухової труби, реберна плевра, міжкістковий проміжок, бічний шлуночок, кісткова тканина, двоголовий м'яз стегна, верхня сумка двоголового м'яза стегна, піхвове венозне сплетіння, правий яремний стовбур, власна зв'язка яєчника, мозкова речовина яєчника, правий

шлуночок, коса пазуха перикарда, вільний край яєчника, великий сідничний отвір, міжкістковий нерв гомілки, лівий поперековий стовбур, підтім'яна борозна, внутрішньотім'яна борозна, бічний ріг спинного мозку, серозна оболонка шлунка, передня губа матки, глибока надколінна сумка, піхва очного яблука, нижня горизонтальна частина груднини, проста ніжка латерального каналу, нижній ріг бічного шлуночка, великий прями́й м'яз голови, бічний тильний шкірний нерв гомілки, підшкірна сумка великого круглого м'яза, сіднична сумка найбільшого сідничного м'яза, нижня цибулина внутрішньої яремної вени, верхня сумка двоголового м'яза плеча, м'язова пластинка слизової оболонки стравохода, долонна шкірна гілка ліктювого нерва.

Зведена таблиця основних граматичних відомостей, вивчених у розділі «Анатомічна термінологія».

Тип відміни та лексичні одиниці, що її представляють	Nom. Sg.	Gen. Sg.	Nom. Pl.	Gen. Pl.
I в: Ім. ж. р. та прикметники I гр. ж. р.	-a	-ae	-ae	-arum
II в: Ім. ч. р. та прикметники I гр. ч. р. Іменники сер. р. Прикметники I гр. сер. р.	-us, -er -um, -on -um	-i -i -i	-i -a -a	-orum -orum -orum
III в: Ім. ч. р. та ім. ж. р. Прикметники II гр. (ч. р. та ж. р.) Прикметники «особливої» групи (ч. р. та ж. р.) Іменники сер. р. Прикметники II групи сер. р. Прикметники «особливої» групи сер. р.	різні -is або -s, -x, -ns -ior різні -e або -s, -x, -ns -ius	-is -is -ioris -is -is	-es -es -iores -a, -ia -ia	-um, -ium -ium -iorum -um -ium -ium -iorum

IV в:				
Іменники ч. р.	-us	-us	-us	-uum
Іменники сер. р.	-u	-us	-ua	-uum
V в:				
Іменники ж. р.	-es	-ei	-es	-erum

Вправи

1. Назвіть латинською мовою у словниковій формі.

Вилиця, кістка, великий палець руки, сечовід, м'яз-розгинач, сумка, гілка, вузол нерва, матка, півмісяцевий, шар, зоровий бугор мозку, неправдивий, карман, утримувач, клубок, рідина, жовчний, речовина мозку, сплетіння, отвір, пряма кишка, судина, передсердя, зоровий, попереk, зап'яток, плюсна, сітчатка, брова, мозковий, кишка, рiг, повіка, горбик, частина, прохiд, стiнка, стравохiд, горбистiсть, стегно.

2. Утворіть латинською мовою від слів, поданих у попередній вправі, форми Nom. Pl. и Gen. Pl.

3. Узгодьте прийменники з іменниками, отримані терміни перекладіть українською мовою; поставте кожен термін в Nom. Pl. і Gen. Pl.

A. Foramen (jularis, e; incisivus, a, um; major, jus); ren (dexter, tra, trum; cystosus, a, um); rete (mirabilis, e; venosus, a, um); nodus (lumbalis, e; iliacus, a, um); papilla (sinister, tra, trum; minor, us; lingualis, e); plexus (rectalis, e; medianus, a, um; inferior, ius); ligamentum (intercarpeus, a, um; supraspinalis, e; posterior, ius); cornu (minor, us; profundus, a, um; sacralis, e);

Б. Поверхня (передня, зовнішня, щічна); ядро (клітинне, червоне); область (потилична, задня, грудна); горб (лобний, щитоподібний, великий); клапан (півмісяцевий, нижній); зуб (молярний, відпадаючий, короткий); ганглії (серцевий, куприковий, верхній); звивина (поперечна, продовгувата, велика).

4. Узгодьте прикметники з вказаними у дужках іменниками; перекладіть латинською мовою в чотирьох формах: Nom. Sg., Gen. Sg., Nom. Pl. і Gen. Pl.

Передній (область, край, поверхня); внутрішній (вухо, канал, пазуха); нижній (фаланга, кінець, зуб); задній (рiг, стiнка, вiсь); суглобовий (порожнина, відросток, хрящ); решітчастий (гребінь, кістка, отвір); сосцевидний (відросток, вирізка, отвір);

5. Перекладіть українською мовою.

A. Nodi lymphatici; ductus hepatici; nervi vasorum; nervi faciales; apex pulmonis; hiatus canalis; radix vestibularis; vagina tendinis; tubercula mentalia; dura mater encephali; organa oculi accessoria; spina nasalis posterior; corpus vesicae felleae; venae meningeae mediae; rami tractus optici; margo ureteris anterior; venae intercostales anteriores; plexus nervorum cerebrospinalium; apex radices dentis; ductus sublinguales minores; rami gingivales inferiores; musculus abductor pollicis; commissura palpebrarum lateralis.

Б. *Nervi musculi tensoris membranae tympanicae; vaginae tendinum musculorum extensorum; tractus spinalis nervi trigemini; tunica muscularis vesicae urinariae; pars mobilis septi nasi inferior; vagina fibrosa digitorum manus; m. sphincter ductus hepatici communis; sinus venarum cavarum atrii dextri; venae digitales dorsales pedis; lobi glandulae mammae; cartilagine nasales accessoriae.*

6. Перекладіть латинською мовою.

А. Сосцевидні ячейки; зубні альвеоли; простір між зубами; залози носа; кровоносні судини; м'язи промежини; крило леміша; утримувачі шкіри; верхні краї наднирників; синуси твердої оболонки мозку; короткий м'яз мізинця; передне черевце м'яза; малий ріг під'язикової кістки; м'яка оболонка головного мозку; міжфалангові суглоби стопи; латеральна поверхня яєчок; цибулини потиличних рогів; гілки сегментарних бронхів; борозни сухожилків малогомілкових м'язів.

Б. Сумка найширшого м'яза спини; м'яз-підіймач носової перегородки; верхній м'яз-звужувач глотки; довгий м'яз що відводить великий палець стопи; вісцеральна поверхня селезінки та дванадцятипалої кишки; задні заглиблення барабанних мембран; верхнє та нижнє черевця лопатково-під'язикового м'яза; міжм'язові сумки сідничних м'язів; короткі голівки триголових м'язів стегна; рухома частина перегородки носа; верхня та нижня стінки орбіти; м'язи, що опускають кути рота; м'язи-розгиначі пальців кисті.

7. Кожен термін перекладіть латинською мовою в чотирьох формах.

Зовнішній потиличний виступ; хребтове венозне сплетіння; внутрішній слуховий прохід; велика барабанна ость; загальне сонне сплетіння; поверхнева лімфатична судина; загальна здухвинна артерія; правий яремний стовбур; великий потиличний отвір; нижній суглобовий відросток; передня продовгувата зв'язка; проста кісткова ніжка; малий крижовий ріг; верхній шийний ганглії; верхнє праве ікло; передня медіальна поверхня; верхня скронева лінія; малий сідничний отвір; нижня носова раковина; глибока тильна крижово-куприкова зв'язка.

8. Перекладіть українською мовою, зробивши письмовий розбір кожного терміна.

Foramina apicum radicum dentium; facies anterior et posterior dentium premolarium et molarium; vagina synovialis mm. peroneorum communis; musculi adductores digitorum pedis; stratum lamellarum generalium externarum et internarum; tubercula vertebrarum cervicalium anterius et posterius; valvula semilunaris dextra ventriculi cordis sinistri; bursae subtendineae musculorum bicipitium femoris inferiores; hiatus canalis nervi petrosi minoris; venae medullae ossium medianae anteriores; arteriae circumflexae femoris lateralis; vaginae tendinum musculorum extensorum carpi radialis.

9. Перекладіть українською мовою.

А. *Cellulae mastoideae; alveoli dentales; spatium interdentalis; glandulae nasales; vasa sanguinea; musculi perinei; ala vomeris; retinaculi cutis; margines superiores glandulae suprarenalis; sinus durae matris; musculus digiti minimi brevis; venter anterior musculi; cornu minus ossis hyoidei; pia mater; articulationes pedis interphalangeae;*

facies testis lateralis; bulbi cornuum occipitalium; rami bronchorum segmentalium; sulci tendinum fibularium, bursa musculi latissimi dorsi; musculus levator septi nasi; musculus constrictor pharyngis superior; musculus abductor hallucis longus; facies visceralis splenis et duodeni; recessus inferiores membranarum tympanicarum; ventres superior et inferior musculi omohyoidei; bursae intermusculares musculorum gluteorum; capita brevia musculorum tricipitium femoris; pars mobilis septi nasi; parietes orbitae superior et inferior; musculi depressores anguli oris; musculi extensores digitorum manus.

Б. Protuberantia occipitalis externa; plexus venosus vertebralis; meatus acusticus internus; spina tympanica major; plexus caroticus communis; vas lymphaticum superficiale; arteria iliaca communis; truncus jugularis dexter; foramen occipitalis major; processus articularis inferior; ligamentum longitudinale anterius; crus osseum simplex; cornu sacrale minus; ganglion cervicale superius; dens caninus dexter superior; facies medialis anterior; linia temporalis superior; apertura ishiadica minor; concha nasalis inferior; ligamentum sacrococcygeum profundum dorsale.

10. Перекладіть латинською мовою.

Українська мова	Латинська мова
Сагітальна вісь	
Компактна кісткова речовина	
Жовтий кістковий мозок	
Бічна маса атланта	
Борозна спинномозкового нерва	
Вушкоподібна поверхня крижової кістки	
Бічний крижовий гребінь	
Горбок переднього драбинчастого м'яза	
Підлопаткова ямка	
Підостьова ямка	
Дзьобоподібний відросток	
Гребінь великого горбка	
Бічний надвіросток	
Суглобовий обвід	
Шилоподібний відросток променевої кістки	
Шилоподібний відросток ліктьової кістки	
Тригранна кістка	
Проксимальна фаланга	
Півмісяцева поверхня кульшової западини	
Верхня задня клубова вісь	
Гілка сідничної кістки	
Мала сіднична вирізка	
Нижня гілка лобкової кістки	

Сіднична горбистість	
Бічний виросток	
Малогомілкова суглобова поверхня	
Міжвиросткове підвищення	
Тіло надп'яркової кістки	
Підпора надп'яркової кістки	
Проміжна клиноподібна кістка	
Решітчаста вирізка	
Стріловий край	
Основна частина	
Внутрішній потиличний виступ	
Борозна поперечної пазухи	
Підскронева поверхня великого крила	
Крилоподібний відросток	
Медіальна пластинка	
Дірчаста пластинка	
Борозна нижньої кам'янистої пазухи	
Покрівля барабанної порожнини	
Шилоподібний відросток	
Зовнішній отвір сонного каналу	
Внутрішній отвір сонного каналу	
Зовнішній слуховий отвір	
Сльозова борозна	
Комірковий відросток	
Щелепно-під'язикова лінія нижньої щелепи	
Жувальна горбистість	
Головка нижньої щелепи	
Пірамідний відросток	

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ТА РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Основна:

1. Латинский язык и основы медицинский терминологии : учеб. для мед. учеб. заведений III – IV уровней аккред.] / Л.Ю.Смольская, П.А. Содомора, Дз.Ю. Коваль-Гнатив и др.] ; под.общей ред. Л.Ю. Смольской. – К. : ВСИ «Медицина», 2015. – 456 с.
2. Латинська мова та основи медичної термінології : нац. підруч. для студ. вищ. мед. навч. закл. / Л. Ю. Смольська [та ін.] ; за ред. Л. Ю. Смольської. - 3-те вид., переробл. и допов. - Київ : Медицина, 2016. - 472 с.
3. Латинська мова та основи медичної термінології : навч. посіб. для студ. I курсу мед. ф-тів / уклад. : А.К. Куліченко, Ю.С. Скрипник, І.О. Хітрова. – Запоріжжя : ЗДМУ, 2015. – 275 с.
4. Латинська мова: методичний посібник для викладачів / Т.В. Тітієвська, О.О. Хабарова, Ю.С. Скрипник. – Запоріжжя, 2015. – 115 с.
5. Латинська мова. Модуль I : зб. тестових завдань для студентів мед. ф-тів / Т.В. Тітієвська, М.Є. Мартянова, Ю.С. Скрипник, О.О. Хабарова. – Запоріжжя, 2016. – 76 с.
6. Латинська мова. Модуль 2 : зб. тестових завдань для студентів мед. ф-тів / Тітієвська Т. В., Скрипник Ю.С., Хабарова О.О. – Запоріжжя, 2016. – 83 с.
7. Практикум за латинської мови. Частина I. Анатомічна термінологія : для студентів I курсу медичних факультетів / уклад. : А.К. Куліченко, Ю.С. Скрипник, І.О. Хітрова. – Запоріжжя : ЗДМУ, 2014. – 208 с.
8. Практикум за латинської мови. Частина II. Клінічна термінологія: для студентів I курсу медичних факультетів / уклад. : А.К. Куліченко, Ю.С. Скрипник, І.О. Хітрова. – Запоріжжя : ЗДМУ, 2014. – 164 с.
9. Практикум за латинської мови. Частина III. Фармацевтична термінологія: для студентів I курсу медичних факультетів / уклад. : А.К. Куліченко, Ю.С. Скрипник, І.О. Хітрова. – Запоріжжя : ЗДМУ, 2014. – 164 с.
10. Практикум за латинської мови в таблицях і вправах: для студентів I курсу медичних та фармацевтичних факультетів / уклад. : А.К. Куліченко, Ю.С. Скрипник, І.О. Хітрова. – Запоріжжя : ЗДМУ, 2014. – 106 с.
11. Світлична Є.І. Латинська мова : підруч. для студ. вищ. навч. закл. / Є.І. Світлична, І.О. Толок. – Х. : Вид-во НФаУ : Золоті сторінки, 2004. – 404 с.

Додаткова:

1. Авксентьева А.Г. Латинский язык и основы терминологии / А.Г.Авксентьева. – 3-е изд., доп. – Ростов н/Дону : Изд-во «Феникс», 2002. – 288 с.

2. Арнаутов Г.Д. Медицинская терминология : словарь на пяти языках / Г.Д. Арнаутов. – 4-е изд., испр. – София : Медицина и физкультура, 1979. – 944 с.
3. Бабичев Н.Т. Словарь латинских крылатых слов / Н.Т. Бабичев, Я.М. Боровский. – 4-е изд., испр. и доп. – М. : Русский язык, 1999. – 784 с.
4. Беляева О. Латинська мова з основами рецептури і клінічної термінології : навч. посібн. для студ. вищ. мед. навч. закл. / О. Беляева, І. Сологор. – К. : ВСВ «Медицина», 2011. – 256 с.
5. Закалюжний М.М. Посібник з анатомічної і клінічної термінології : навч. посіб. для студентів, інтернів мед. ін-тів та курсантів ін-тів удосконалення лікарів / М. М. Закалюжний, М. А. Андрейчин. – К. : Здоров'я, 1993. – 223 с.
6. Козовик І.Я. Латинська мова : підручник для студ. мед. вузів / І.Я. Козовик, Л.Д. Шипайло. – 2-е вид., перероб. – К. : Вища школа, 1993. – 243 с.
7. Нечай М.Н. Латинский язык для лечебных факультетов : учеб. пособие / М.Н. Нечай. – Ростов н/Д : Феникс, 2007. – 476 с.
8. Ривкин В.Л. Медицинский толковый словарь / В.Л. Ривкин. – М. : Медпрактика, 1999. – 208 с.
9. Шабанова Н.Ф. Клиническая терминология (методическое пособие для студентов I курса лечебного и педиатрического факультетов) / Н.Ф. Шабанова, И.Г. Крамаренко, М. Н. Нечай. – Тюмень, 1998. – 103 с.
10. Цимбалюк Ю.В. Крилаті латинські вислови / Ю.В. Цимбалюк, Г.О. Краковецька. – К. : Вища школа, 1976. – 191 с.
11. Чернявский М.Н. Латинский язык и основы медицинской терминологии / М.Н. Чернявский. – М. : Медицина, 2004. – 448 с.

ДОДАТКИ

Додаток I.

Тексти для читання

Columna vertebrarum

Columna vertebrarum s.spinalis composita est ex quattuor et viginti vertebrae: ex septem vertebrae colli, duodecim-dorsi, quinque lumborum. Incipit haec columna ab atlante et desinit ad os coccygis, quod etsi ad pelvis quoque pertineat, tamen una cum osse sacro ad spinam dorsi referri debet. Iunguntur vertebrae inter se et cum vicinis ossibus per ligamenta, In feminis corpora vertebrarum paullo altiora et processus transversi ac spinosi tenuiores sunt, quam in viris.

Tota vertebrarum columna in bene conformato corpore, si a latere inspicitur, non sequitur lineam ad perpendicularum recta, sed linea serpentis in modum flexa descendit. Mediae enim colli vertebrae, antea prominentes, cervicem posteriori nonnihil excavatam sistunt.

Vertebrae dorsi arcum priori oppositum consituunt, cuius concavitas (quae maxima est in regione vertebrae septimae et octavae) anteriora versus, convexitas retrorsum spectat; hinc in levem quendam gibbum in superiore dorsi regione assurgunt. Opposita huic ratione vertebrae lumborum antea, hoc est, ad abdominis cavum sensim prominentes, et cum osse sacro promontorium facientes, inferiorem dorsi partem concavam reddunt. Denique os sacrum et coccygis, quae concavitatem antea efficiunt, regionem natibus interpositam elevato, gibbum in ultima parte spinae dorsi producant.

Ventriculus

Ventriculus est receptaculum membranaceum, quod ingesta ad oesophago excipit. Situs est in regione epigastrica et quibusdam in hypochondrio sinistro. Cum oesophago, duodeno, omento maiore et minore, atque pancreate, liene, hepate, diaphragmate connexus est. Usus est, ut ingesta ab oesophago excipiat, aliquantum retineat, ea misceat cum succo gastrico, ea digerat et demum expellat in duodenum.

De renibus

Res in regione lumborum in posteriore parte ventris locati sunt. Res dexter sub hepate, res sinister sub liene siti sunt. Renibus urina secernitur. Cum res sani sunt, urina limpida est. Inflammatio renis nephritis nominantur. Si sanguis aut pus in urina est, vel vesica, vel res exulcerati sunt.

De systemate nervoso

Systema nervosum in tres partes dividitur, quae sunt: systema nervosum centrale, systema nervosum periphericum et systema nervosum vegetativum. Systema nervosum centrale est encephalon et medulla spinalis. Systema nervosum periphericum ex truncis nervosus seu nervi et corpusculis nervosis terminalibus constat. Corpuscula nervosa terminalia sunt receptores stimulorum, qui in cute, in musculis, in ossibus, in articulationibus et organis externis locati sunt. Ad receptores etiam organon visus, auditus, olfactus et extremitates motoriae musculorum attingunt. Systema nervosum vegetativum partem centalem et periphericam habet. Figura medullae spinalis cylindrica; resticulo similis, est.

Medulla spinalis a foramine occipitali margo ad tertiam vertebram lumborum descendit. In medulla spinali duae intumescencia lumbalis et cervicalis. Medulla spinalis, ut etiam encephalon, ex substantia grisea et alba constat. Prolongatio medullae spinalis, quae in cavo cranii in facie superiore partis basilaris ossis occipitalis locata, medulla oblongata nominantur. Cerebrum dimidio sphaerae similis est et in parte superiore fissura. Longitudinali in duas partes dividitur, quae hemisphaeria vocantur.

Tres meninges encephalon et medullam spinalem tegunt: pia mater seu leptomeninx, arachnoidea et dura mater seu pachymeninx. Pia mater, cerebro, cerebello, medullae spinali et oblongatae accreta, est membrana crassa et fibrosa, quae internae faciei cranii praecipue circa sellam turcicam et suturas fortiter adhaeret. Arachnoidea, intra duram et piam matrem locata, est membrana solida et tenuissima telae araneae similis, tunicis serosis vescerum similis est.

De cute

Cutis integumentum commune (общий) corporis humani format et organismum defendit. In cute duo strata considerantur: epidermis et corium. Epidermis est stratum profundum et solidum. Epidermis ex ectodermate (наружный зародышевый листок), corium ex mesodermate (средний зародышевый листок) formatur. In papillis cutis vasa capillaria sangunea et lymphatica et corpuscula nervosa terminalia (концевые) locata sunt. Papillae in parte superiore cutis cristis cutis et sulcos cutis formant. In cristis cutis foramina parva glandularum sudoriferarum sunt. E foraminibus sudor in sulcis destillat et cutem aspergit. Pili caput, cilia, supercilia et aliae partes corporis humani tegunt. Pilus radicem et scapum habet. Radix pili bulbo finitur. Radix pili cum bulbo in folliculo pili locatur. Quisque folliculus pili musculum arrectorem pili habet. Musculus arrector pili ad folliculi pili adhaeret. Contractio musculorum pilos arigit et folliculi sub cute tubercula parva, quasi varos, formant. Cutis in formam asperam, similis cuti vulso anseris, devenit et anatomia cutis anserina nominatur.

De cranio

Skeleton capitis cranium nominantur. Cranium per atlantem cum columna vertebrali junqitur. Cranium dividitur in cranium cerebrale, seu neurocranium, et cranium viscerale, sev splanchno-cranium. Cranium cerebrale ex octo ossibus temporalibus, duobus parietalibus, osse sphaenoidali, etmoidali, occipitali. Cranium viscerale ossa quindecim formant: ossa palatina, zigomatica, nasalia, lacrimalia, conchae nasales inferiores, vomer, mandibula, os hyoideum. Cavum cranii cerebri per foramen occipitale magnum cum canale vertebrali communicatur.

Suturis ossa cranii junquntur: suturae variae sunt: sutura coronalis, lambdoidea, saqittalis et ceterae. Ossa cranii immobilia sunt, mandibula solum mobilis est. Varii muscoli cranium tequnt: muscoli frontales, occipitales, auriculares, nasales, zygomati, temporales. In ossibus cranii multa foramina et tubera observamus.

Thorax

Thorax et abdomen in trunco hominis sunt. Thorax in parte superiore trunci est, abdomen in parte inferiore est. Thorax a claviculis usque ad diaphragma porrigitur. Ea pars trunci partim ossea, partim carnea est et interna membrana vestitur. Membrana pleura appellatur. Pleura membrana levis, robusta et tensa est. Ea costis et musculis intercostalibus adhaeret et totum cavum thoracis, cingit. In thorace pars tracheae, pulmonis, cor, pericardium cum vasis locantur.

In thorace atque pars maxima oesophgi locatur. Trachea a radice linguae ad pulmones descendit, ubi in multos ramos dividitur. Pars superior tracheae larynx dicitur. Pars inferior juxta vertebra colli in duos ramos dividitur, qui bronchi vocantur. Trachea ex anulis cartilagineis componitur.

Pulmones

Pulmones, in cavo dextro et sinistro pectoris locati, majorem partem cavi sinistri occupant. Pulmo dexter in tres lobos, pulmo sinister in duos lobos dividitur. Pulmones ex multis alveolis constant. Parietes alveolarum tegit rete vasorum sanguiferorum. Sub pulmonibus et corde diaphragma situm est, quod cavum pectoris a cavo abdominis sejungit. Arteriae circuli sanguinis minoris in pulmones sanguinem venosum afferunt.

Sternum

Sternum e tribus partibus constat: parte superiore – manubrio, parte media – corpore sterni, parte inferiore – processu xiphoideo. Manubrium habet in margine superiore incisuram jugularem. Margo inferior manubri et margo superior corporis angulum sterni formant. In margine sterni incisurae costales sunt.

Divisio pelvis

Pelvis est cavum, quod inter columnam vertebrarum et membrana inferiora locatur. Pelvis dividitur in pelvim majorem et minorem, vel superiorem et inferiorem. Pelvis major ultimis vertebralis lumbalibus ossibus ilium et integumentis cutaneis abdominis limitatur. Pelvis minor osse sacro, ossibus coccygeis, ligamentis et musculis terminatur.

De abdomine

Abdomen est cavitas, quae inter thoracem et pelvem locatur. Divisio interna est in tres cavitates: in cavitatem peritonei, in cavitatem lumbalem, in cavitatem pelvis. In cavitate peritonei: omentum, ventriculus, intestina tenua et crassa, hepar cum vesica fellea, mesenterium. lien, pancreas, vasa lactea, quae intra duplicaturam mesenterii locantur.

Os coccygis

Coccyx, seu os coccygis, hominis adulti ex quattuor vertebrae constat. Prima vertebra coccygis cornua coccygea habet. Cornua coccygea per ligamenta cum cornibus sacralibus conjuguntur. Primae et secundae vertebrae habent etiam processus laterales, sed tertiae et quartae habent formam subrotundam et minores primis sunt. Vertebrae ossis coccygis processus spinosus et arcus non habent.

Costae

Costarum, quae laterales thoracis partes occupant, numerus in utroque latere plerumque est duodecim, raro tredecim, rarius undecim. Sunt autem vel verae, vel spuriae. Verae seu legitimae vocantur, quarum cartilaginee sterno adhaerent, earumque numerus esse solet in utroque latere septem, rarius octo; reliquae quinque (vel quattuor), quarum cartilaginee nec sternum osseum nec cartilaginee ensiformem attingunt, spuriae seu illegitimae nominantur. Harum superiores tres cartilaginibus suis longitudine sensim decrescentibus, proxime sibi accumbunt ita, ut quasi inter se confluere videantur; ultimae duae, brevissimae, et inter se et a superioribus magis distantes, tenuis membranae et multis ligamentulis connexae fibrarumque muscularum ope copulatae, mobiliores sunt, ideoque fluctuantes dicuntur.

Omnes costae eatenus se invicem aequant, quatenus in sinula costa discernere licet corpus, extremitates, cartilaginee, ac superficies et margines.

Caput

Supremum in corpore hominis locum caput obtinet, cuius (которой) partes sunt: cranium, facies, oculi, nasus, os et aures. Cranium, extrinsecus cute obductum, cerebri receptaculum est. Vertex, tempora et aversa pars capitis, occiput, capillis vestitur. Color

comae varius est: niger, fuscus, rutilus flavusque. Senum coma canescere solet. Pars anterior capitis vultus dicitur.

De vertebris

In corpore humano triginta tres seu triginta quattuor vertebrae distinguimus. Compages vertebrarum columna vertebralis vicatur. Vertebra forma similis est anulo osseo. Vertebra ex tribus partibus constat, quarum (из которых) prima est corpus vertebrae, secunda – arcus vertebrae, tertia – processus. Processus vertebrae sunt: processus spinosus, duo processus transverse, quattuor processus articulares superiores et inferiores. Prima vertebra «atlas», secunda «axis» nominatur. Vertebra septima «prominens» nominatur. Vertebrae dividuntur in septem vertebrae cervicales et quattuor seu quinque vertebrae coccygeas.

In columna vertebrali distinguimus quinque partes: cervicalem, thoracalem, lumbalem, sacralem et coccygeam. Omnes vertebrae praeterea dividimus in partes duas, quae sunt: vertebrae verae et vertebrae spuriae. Vertebrae verae ex cervicalibus, thoracilibus et lumbalibus vertebrae constant. Vertebrae sacrales, quae (которые) os sacrum formant, et vertebrae coccygeae, quae os coccygis formant, vertebrae spuriae nominantur.

De ossibus

Complexus ossium corporis skeleton vocatur. Forma et magnitudine ossa diversa sunt: distinguimus ossa longa, lata, brevia. Tibia est os longum, scapula – os latum, vertebra – os breve. In ossibus distinguimus corpus ossis et extremitates. Ossa inter se ligamentis et cartilaginibus junguntur. In osse foramina nutritia sunt. Foramina nutritia ossium longorum plerumque in corpore ossis et in extremitatibus locata sunt.

Латинсько-український словник анатомічної термінології

А

abdomen, inis n	живіт, черево
abductor, oris m	відвідний (м'яз)
abscessus, us m	абсцес, гнійник, нарив
accessorius, a um	додатковий
acer, acris, acre	гострий
acetabulum, i n	вертлюжна западина
acromialis, e	акроміальний
acromion, i n	акроміон
acusticus, a, um	акустичний, слуховий (крім труби)
adductor, oris m	привідний (м'яз)
adiposus, a, um	жирний, жировий
aditus, us m	вхід
aeger, gri m	хворий
aequalis, e	рівний, однаковий
aër, aëris m	повітря
ala, ae f	крило
alaris, e	крильний
albumen, inis n	білок
albus, a, um	білий
Aloë, ës f	алое, сабур
alveolaris, e	альвеолярний
alveolus, i m	альвеола, ячейка, луночка
ampulla, ae f	ампула (колбоподібне розширення трубчастих органів)
amputatio, onis f	ампутація, видалення
analis, e	анальний, відноситься до ануса
angulus, i m	кут
animal, alis n	тварина
annus, i m	рік
antebrachium, i n	передпліччя
anterior, ius	передній
antisepticus, a, um	антисептичний
anularis, e	кільцеподібний, коловий
anus, i m	анус, задній прохід
aorta, ae f	аорта

apertura, ae f	апертура, отвір
apex, icis m	верхівка, кінчик (язика)
aponeurosis, is f	апоневроз, плоский широкий сухожилок, сухожилковий розтяг
appendix, icis f	апендикс, придаток, відросток
aqua, ae f	вода
aqu(a)eductus, us m	водопровід
aquosus, a, um	водний, водянистий
arachnoideus, a, um	павутинний, павутиноподібний
a. mater	павутинна мозкова оболонка
arbor, oris f	дерево
arcuatus, a, um	дугоподібний
arcus, us m	дуга
area, ae f	поле
ars, artis f	мистецтво
arteria, ae f	артерія
articularis, e	суглобовий
articulatio, onis f	суглоб
ascendens, ntis	висхідний
asper, era, erum	шерохуватий, суворий
atlas, atlantis m	атлант, I шийний хребець
atrium, i n	передсердя
atrox, ocis	суворий
auditivus, a, um	слуховий (труба)
auditus, us m	слух
auricula, ae f	вушна раковина
auricularis, e	вушний, вухоподібний
auris, is f	вухо
avis, is f	птах
axilla, ae f	пахва
axillaris, e	пахвинний
axis, is m	вісь, II шийний хребець
В	
basis, is f	основа, базис
biceps, bicipitis	двоголовий
bifurcatio, onis f	біфуркація, роздвоєння
billaris, e	жовчний
bilis, is f	жовч
bis	двічі
brachialis, e	плечовий

brachium, i n	плече
brevis, e	короткий
bronchus, i m	бронх
bucca, ae f	щока
buccalis, e	щічний
buccinator, oris m	букцинатор, щічний м'яз
bulbus, i m	цибулина
<i>b. oculi</i>	очне яблуко
bursa, ae f	сумка
butyrum, i n	масло

С

cadaver, eris n	труп
caecum, i n	сліпа кишка
caecus, a, um	сліпий
calcaneus, a, um	п'ятковий
calcaneus, i m	п'яткова кістка
calcar, aris n	шпора
callosus, a, um	мозолястий
calor, oris m	жар
calx, calcis f	п'ята, п'ятка
canaliculus, i m	канадець
canalis, is m	канал
cancer, cri m	рак
caninus, a, um	собачий, ікловий (про зуб)
capitulum, i n	голівка (кістки)
capsula, ae f	капсула, оболонка
caput, itis n	голова, голівка
cardiacus, a, um	серцевий
caroticus, a, um	сонний, належить до сонної артерії
carotis, idis f (arteria)	сонна артерія
carpalis, e	зап'ясний
carpeus, a, um	зап'ясний
carpus, i m	зап'ястя
cartilagineus, a, um	хрящовий
cartilago, inis f	хрящ
catarrhus, i m	катар
cauda, ae f	хвіст
caverna, ae f	печера, порожнина
cavernosus, a, um	печеристий
cavitas, atis f	порожнина

cavum, i n	порожнина (барабана, раковини)
cavus, a, um	порожнистий
celer, eris, ere	швидкий
cellula, ae f	клітина, ячейка
centralis, e	центральний
cera, ae f	віск
cerebellaris, e	мозочковий
cerebellum, i n	мозочок
cerebralis, e	мозковий, церебральний
cerebrospinalis, e	спинномозковий
cerebrum, i n	великий мозок
cervicalis, e	шийний
cervix, icis f	шия, шийка
chiasma, atis n	перехрест
chole, es f	жовч
choledochus, a, um	жовчний, жовчовивідний
chorda, ae f	хорда, струна
ciliaris, e	війчатий
cilium, i n	вія
cingulum, i n	пояс
circumflexus, a, um	огинаючий
cito	швидко
citrus, i m	лимон
clavicula, ae f	ключиця
clavicularis, e	ключичний
clysma, atis n	клізма, промивання
coccygeus, a, um	куприковий
coccyx, ygis m	куприк
cochlea, ae f	равлик, раковина
cochlearis, e	равликовий
colicus, a, um	ободовокишковий
collum, i n	шия, шийка
colon, i n	ободова кишка
columna, ae f	стовп
c. vertebralis	хребет
commissura, ae f	спайка
communis, e	загальний
compactus, a, um	щільний, компактний
compositus, a, um	складний
concha, ae f	раковина

conchalis, e	належить до раковини
condylaris, e	виростковий
condylus, i m	виросток
conjunctiva, ae f	кон'юнктива, сполучна оболонка ока
conjunctivus, a, um	сполучний
connectivus, a, um	сполучний
constrictio, onis f	скорочення, стиск
constrictor, oris m	констриктор, м'яз-стискач
contusio, onis f	контузія, забій
cor, cordis n	серце
coracoclavicularis, e	ключовидно-ключичний
cornu, us n	ріг, ріжок
corona, ae f	вінець, корона, коронка
coronarius, a, um	вінцевий, коронарний
coronoideus, a, um	короноподібний, вінцеподібний
corpus, oris n	тіло, тулуб
corrugator, oris m	зморщуючий (м'яз)
cortex, icis m	кора, кіркова речовина
corticalis, e	кірковий
costa, ae f	ребро
costalis, e	реберний
costarius, a, um	реберний
coxa, ae f	стегно, таз
cranialis, e	черепний
cranium (ion), in	череп
crassum, i n	товста кишка
crassus, a, um	товстий, жирний
Crataegus, i f	глід
cremaster, eris m	м'яз-підіймач яєчка
cribrosus, a, um	решітчастий (крім кістки)
crista, ae f	гребінь (гребінець)
crus, cruris n	гомілка, ніжка
cubitalis, e	ліктьовий
cubitus, i m	лікоть
cuboideus, a, um	кубовидний
culex, icis m	кулекс (вид комара)
cuneiformis, e	клиноподібний
curvatura, ae f	кривизна
cutaneus, a, um	шкірний
cutis, is f	шкіра

cystosus, a, um

кістозний

decim

D

десять

declive, is n

скат

deinde

потім

deltoides, a, um

дельтоподібний

dens, dentis m

зуб

d. caninus

ікло

d. incisivus

різець

d. deciduus

молочний зуб (що відпадає)

d. permanens

постійний зуб

d. serotinus

зуб мудрості (пізній)

d. molaris

моляр (великий корінний зуб)

d. premolaris

премоляр (малий корінний зуб)

dentalis, e

зубний

depressor, oris m

опускаючий (м'яз)

descendens, ntis

низхідний

dexter, tra, trum

правий

diaphragma, atis n

діафрагма, грудо-черевна перегородка

diaphragmaticus, a, um

належить до діафрагми

differens, ntis

різний, що відрізняється

digitalis, e

пальцевий

digitus, i m

палець

dilatatio, onis f

розширення, дилатація

dilatator, oris m

що розширює (м'яз)

diploe, es f

диплоє

(губчаста речовина плоских кісток черепа)

distalis, e

дистальний, більш віддалений від центра

dolor, oris m

біль

dorsalis, e

спинний, тильний, дорзальний

dorsum, i n

спина, спинка, тил

dosis, is f

доза

ductus, us m

протока

duodenum, i n

дванадцятипала кишка

duplex, icis

подвійний

dura (ae) mater (tris)

тверда мозкова оболонка

durus, a, um

твердий

dyspnoe, es f

задишка

E

eczema, atis n

екзема

eminentia, ae f	підвищення, виступ
encephalon, i n	головний мозок
epicranium, i n	епікраній, шолом (сухожильний покрив черепа)
epicranius, a, um	надчерепний, розташований над черепом
epigastricus, a, um	надчеревний
erector, oris m	що випрямляє (м'яз)
ethmoidalis, e	решітчастий
extensor, oris m	м'яз, що розгинає
externus, a, um	зовнішній
extremitas, atis f	кінець
F	
facialis, e	лицевий
facies, ei f	обличчя, поверхня
falx, falcis f	серп, коса
fascia, ae f	фасція
fel, fellis n	жовч
felleus, a, um	жовчний
femur, oris n	стегнова кістка, стегно
fibra, ae f	волокно
fibrosus, a, um	фіброзний, волокнистий
fibula, ae f	малогомілкова кістка
fibularis, e	малогомілковий
filiformis, e	ниткоподібний
fissura, ae f	щілина
flavus, a, um	жовтий
flexor, oris m	згинач, згинаючий м'яз
flexura, ae f	вигин
flos, floris m	квітка
fluctuans, ntis	той, що коливається (ребро)
folium, i n	лист, листок
folliculus, i m	фолікул, пухирець
fons, fontis m	джерело
fonticulus, i m	тім'ячко
foramen, inis n	отвір
fornix, icis m	склепіння
fossa, ae f	яма, ямка (подовженої форми)
fovea, ae f	заглиблення, ямка (круглої форми)
fractura, ae f	перелом
frenulum, i n	вуздечка

frons, frontis f
frontalis, e
fundus, i m
funiculus, i m
f. umbilicalis

gallus, i m
ganglion, i n
gaster, tris f
gastricus, a, um
generalis, e
geniohyoideus, a, um
genu, us n
gingiva, ae f
glandula, ae f
globulus, i m
glomus, eris n
glut(a)eus, a um
granulum, i n
gustatorius, a, um
gustus, us m
gyrus, i m

hallux, ucis m
hamatus, a, um
hepar, atis n
hepaticus, a, um
hepatoduodenalis, e
herpes, etis m
hiatus, us m
hilus, i m
hirudo, inis f
homo, inis m
horizontalis, e
humerus, i m
humor, oris m
hyoideus, a, um
hypochondrium, i n
hypogastricus, a, um
hypoglossus, a, um

лоб
лобний
дно
канатик
пуповина

G

півень
ганглії, нервовий вузол
шлунок
шлунковий
генеральний, родовий, загальний
підборідно-під'язиковий
коліно
десна
залоза
кулька
клубок
сідничний
гранула, крупинка, зерно
смаковий
смак
звивина

H

великий (перший) палець стопи
гачкоподібний
печінка
печінковий
печінково-дванадцятипало-кишковий
герпес, лишай
щілина, розщелина
ворота
п'явка
людина
горизонтальний
плечова кістка
волога
під'язикова кістка
підребер'я
підчеревний
під'язиковий (нерв)

icterus, i m	жовтяниця
ile, ilis n	здухвинна ділянка
ileum, i n	клубова кишка
iliacus, a, um	здухвинний, клубовий
impressio, onis f	тиск
incisivus, a, um	різцевий (зуб)
incisura, ae f	вирізка
inclinatio, onis f	нахилення, нахил
incus, udis f	коваделко
index, icis m	вказівник, вказівний палець
infans, ntis m, f	дитя, дитина
infarctus, us m	інфаркт
inferior, ius	нижній
infrahyoideus, a, um	підпід'язиковий
infraorbitalis, e	підорбітальний
inguen, inis n	пах
inguinalis, e	паховий
insufficientia, ae f	нестача
interalveolaris, e	міжальвеолярний
intercostalis, e	міжреберний
intermedius, a, um	середній, проміжний
internus, a, um	внутрішній
interosseus, a, um	міжкістковий
intestinum, i n	кишка
iris, idis f	райдужка, райдужна оболонка
ischadicus, a, um	сідничний
ischium, i n	сідниця
Ж	
jejunum, i n	порожня кишка
jugularis, e	яремний
jugum, i n	підвищення
junction, ae f	з'єднання
К	
Kalium, i n	калій
Л	
labialis, e	губний
labium, i n	губа
labyrinthicus, a, um	лабіринтовий
labyrinthus, i m	лабіринт

lacrima, ae f	сльоза
lacrimalis, e	слізний
laesus, a, um	пошкоджений, порушений
lambdoideus, a, um	лямбдовидний, схожий на грецьку лямбду
lamellaris, e	пластинчатий
lamina, ae f	пластинка
laryngeus, a, um	гортанний
larynx, yngis m	гортань
lateralis, e	латеральний, бічний
latus, a, um	широкий
latus, eris n	бік, сторона
laurus, i m	лавр
lens, lentis f	кришталік
leucosis, is f	лейкоз
levator, oris m	піднімач (м'яз)
liber, era, erum	вільний
lien, lienis m	селезінка
ligamentum, i n	зв'язка
limen, inis n	поріг, межа
linea, ae f	лінія, межа
lingua, ae f	язик
lingualis, e	язичний
lingula, ae f	язичок
liquor, oris m	рідина, розчин
lobulus, i m	долька
lobus, i m	доля
longitudinalis, e	повздожній
longus, a, um	довгий
lumbalis, e	поперековий
lumbus, i m	поперек
luna, ae f	місяць
lunula, ae f	лунка
lymphaticus, a, um	лімфатичний, той, що відноситься до лімфатичних вузлів
М	
magnus, a, um	великий (про непарні утворення)
majalis, e	травневий
major, jus	великий, більший (про парні утворення)

malleolus, i m	лодижка
mamma, ae f	молочна залоза
mammarius, a, um	маммарний,
(mammalis, e)	відноситься до молочної залози
mandibula, ae f	нижня щелепа
mandibularis, e	нижньощелепний
manubrium, i n	держак, рукоятка
manus, us f	рука, кисть
margo, inis m	край, межа
massa, ae f	маса
masseter, eris m	жувальний м'яз
massetericus, a, um	жувальний
mastoideus, a, um	сосочкоподібний
mater, tris f	мати, тут: мозкова оболонка
<i>dura m.</i>	тверда мозкова оболонка
<i>pia m.</i>	м'яка мозкова оболонка
<i>arachnoidea m.</i>	павутинна мозкова оболонка
maxilla, ae f	верхня щелепа
maxillaris, e	верхньощелепний
maximus, a, um	найбільший
Mays, ydis f	кукурудза
meatus, us m	прохід, хід
medialis, e	середній, медіальний
medianus, a, um	серединний
medius, a, um	середній
medulla, ae f	мозок, мозкова речовина
<i>m. oblongata</i>	довгастий мозок
<i>m. osseum</i>	кістковий мозок
<i>m. spinalis</i>	спинний мозок
medullaris, e	мозковий
mel, mellis n	мед
membranaceus, a, um	перепончатий
membrum, i n	кінцівка, частина тіла
meninx, ngis f	мозкова оболонка
mentalis, e	підборідний
mentum, i n	підборіддя
mesenterium, i n	брижа
metacarpalis, e	п'ясний
metacarpus, i m	п'ясть

metatarsalis, e	плюсневий, відноситься до плюсни
metatarsus, i m	плюсна
minimus, a, um	найменший
minor, minus	малий, менший (про парні утворення)
mirabilis, e	прекрасний, незвичайний
mitralis, e	мітральний, двостулковий
mixtio, onis f	змішування
mobilis, e	рухомий
molaris, e	молярний, великий кореневий
mollis, e	м'який
mons, montis m	підвищення, пагорб
morbis, i m	хвороба, захворювання
mors, mortis m	смерть
mos, moris m	нрав, звичай
motio, onis f	рух
mucosa, ae f	слизова (оболонка)
mucosus, a, um	слизовий
multiplex, icis	багаточисельний, багатогранний, множинний
muscularis, e	м'язовий
musculus, i m	м'яз
mylohyoideus, a, um	щелепо під'язиковий
myologia, ae f	міологія, вчення про м'язи
mystax, acis f	вус, вусик
N	
narcosis, is f	наркоз
naris, is f	ніздря
nasalis, e	носовий
nasus, i m	ніс
navicularis, e	лад'єподібний
nervus, i m	нерв
neurocranium, i n	череп, що містить мозок (мозковий череп)
niger, gra, grum	чорний, темний
nodus, i m	вузол (лімфатичний)
nonnulus, a, um	деякий, інший
nucha, ae f	карк, задня частина шиї
nucleus, i m	ядро
nutricius, a, um	живильний

О

obliquus, a, um	косий
oblongatus, a, um	довгастий
obturatorius, a, um	затульний
occipitalis, e	потиличний
occiput, itis n	потилиця
oculus, i m	око
odontologia, ae f	одонтологія, наука про зуби
oedema, atis n	набряк
oesophageus, a, um	стравохідний
oesophagus, i m	стравохід
olecranon, i n	ліктьовий відросток
omentalis, e	сальниковий, чепцевий
omentum, i n	сальник, чепець
omohyoideus, a, um	лопатково-під'язиковий
ophthalmicus, a, um	очний
opticus, a, um	зоровий, оптичний
oralis, e	ротний
orbicularis, e	коловий
orbita, ae f	очна ямка, орбіта
orbitalis, e	очноямковий
organon, i n	орган
oryza, ae f	рис
os ilium	клубова кістка
os, oris n	рот
os, ossis n	кістка
osseus, a, um	кістковий
osteoideus, a, um	остеоїдний, кістковидний
ostium, i n	отвір, гирло, вхід
ovalis, e	овальний
ovarium, i n	яєчник

Р

palatinus, a, um	піднебінний
palatoglossus, a, um	піднебінно-язиковий
palatum, i n	піднебіння
palma, ae f	долоня
palmaris, e	долонний
palpebra, ae f	повіка
pancreas, atis n	підшлункова залоза
papilla, ae f	сосочок

par, partis	рівний, парний
paracolicus, a, um	розташований біля ободової кишки
parenchyma, atis n	паренхіма
paries, etis m	стіна, стінка
parietalis, e	тім'яний
parotideus, a, um	привушний
parotis, idis f (glandula)	привушна залоза
pars, partis f	частина, сторона
parvus, a, um	малий (про непарні утворення)
patella, ae f	наколінок, надколінок
patellaris, e	пателлярний, що належить до колінної чашечки
paucim	трохи
pecten, inis n	гребінь
pectus, oris n	груди (передня частина)
pedunculus, i m	ніжка, стебло
pelvinus, a, um	тазовий
pelvis renalis	ниркова миска
pelvis, is f	таз
penis, is m	статевий член
perforatus, a, um	проткнутий, продірявлений
perin(a)eum, i n	промежина
periosteum, i n	окістя
periton(a)eum, i n	очеревина
permanens, itis	постійний
peroneus, a, um	малогомілковий
pes, pedis m	стопа
petrosus, a, um	кам'янистий
phagocytus, i m	фагоцит, «пожираюча» клітина
phalanx, ngis f	фаланга, кісточка
pharyngeus, a, um	глотковий
pharynx, ngis m	горло, глотка
philtrum, i n	губний жолобок
pinguis, e	жирний
pius, a, um	м'який (мозкова оболонка)
planta, ae f	підощва
planus, a, um	плоский
plasma, atis n	плазма
platysma, atis n	підшкірний м'яз шиї
pleura, ae f	плевра

plexus, us m	сплетення
plica, ae f	складка
poena, ae f	покарання, штраф
pollex, icis m	великий палець кисті
pons, pontis m	міст
popliteus, a, um	підколінний
porus, i m	отвір, пора
posterior, ius	задній
premolaris, e	премолярний, малий корінний (про зуби)
processus, us m	відросток
profundus, a, um	глибокий
prominens, ntis	виступний, виступаючий (хребець)
pronator, oris m	пронатор (м'яз, який повертає вниз, всередину)
propaedeutica, ae f	пропедевтика, введення в науку
proprius, a, um	власний
protuberantia, ae f	виступ, горб
proximalis, e	проксимальний, ближчий до тулуба
pterygoideus, a, um	крилоподібний
pubes, is f	лобок
pubicus, a, um	лобковий
pulmo, onis m	легеня
pulmonalis, e	легеневий
pulpa, ae f	пульпа, м'якуш
pulvinar, aris n	подушка, частина головного мозку
pus, puris n	гній
piloricus, a, um	пілоричний
pyramis, idis f	піраміда
Q	
quadratus, a, um	квардатний
quadriceps, cipitis	чотириголовий
quartus, a, um	четвертий
quinque	п'ять
R	
radialis, e	променевий, радіальний
radicularis, e	кореневий
radius, i m	променева кістка
radix, icis f	корінь, корінець
ramus, i m	гілка
raphe, es f	шов (м'який)

rarus, a, um	рідкий
recens, us m	свіжий
recessus, us m	заглиблення, кишеня
rectum, i n	пряма кишка
rectus, a, um	прямий
reflexus, us m	рефлекс
regio, onis m	ділянка
ren, renis m	нирка
repetitio, onis m	повторення
resectio, onis f	резекція, видалення органа або його частини
rete, is n	сітка
reticularis, e	сітчастий
retina, ae f	сітківка
retinaculum, i n	утримувач
rhizoma, atis n	кореневище
rhomboideus, a, um	ромбоподібний
rhythmus, i m	ритм
rima, ae f	щілина
rotator, oris m	обертач
ruber, bra, brum	червоний
rubor, oris m	почервоніння
	S
saccus, i m	мішок
sacer, cra, crum	крижовий (кістка)
sacralis, e	крижовий (окрім кістки)
sacrococcygeus, a, um	крижово-куприковий
salus, utis f	здоров'я, благополуччя
sanguineus, a, um	кровоносний, кров'яний
sanguis, inis m	кров
sanus, a, um	здоровий, вилікуваний
sapiens, ntis	мудрий, розумний
scabies, ei f	короста
scapula, ae f	лопатка
skeleton (um), i n	скелет, кістяк
schisis, is f	розкол, розщеплення
semen, inis n	сім'я, сім'яна рідина
semicanalis, is f	полуканал
semicircularis, e	напівкруглий
semilunaris, e	напівмісячний, серповидний

seminifer, era, erum	сім'яний, сім'явивідний
senectus, utis f	старість
sensus, us m	почуття
septum, i n	перегородка
serosus, a, um	серозний
seu	або
simplex, icis	простий
singulus, a, um	одиначний, одиничний
sinister, tra, trum	лівий
sinus, us m	пазуха, синус
spatium, i n	простір, проміжок
species, ei f	збір трав, чай; вид
spermatikus, a, um	сім'яний
sphenoidalis, e	клиноподібний
sphincter, eris m	сфінктер, стискач, звужувач
sphinx, ngis m	сфінкс
spina, ae f	ость, хребет
spinalis, e	спинномозковий, спінальний
spinosus, a, um	остистий
splanchnologia, ae f	спланхнологія, наука про внутрощі
spongiosus, a, um	губчастий
spurius, a, um	помилковий
squama, ae f	луска
squamosus, a, um	лускоподібний, лускатий
stapes, edis m	стремінце
sternalis, e	груднинний
sternohyoideus, a, um	груднинно-під'язиковий
sternum, i n	груднина
stratum, i n	шар, верства
stroma, atis n	строма, кістяк, основа
struma, ae f	зоб
stylohyoideus, a, um	шило-під'язиковий
stylopharyngeus, a, um	шилоглоточний
subcutaneus, a, um	підшкірний
subhepaticus, a, um	підпечінковий
sublingualis, e	під'язиковий
submucosus, a, um	підслизовий
substantia, ae f	речовина
sulcus, i m	борозна

Sulfur, uris n	сірка
supercilium, i n	брова
superficialis, e	поверхневий
superficies, ei f	поверхня, площина
superior, ius	верхній
supinator, oris m	супінатор, відвертач, м'яз, що повертає вверх, назовні
supracondilaris, e	надвиростковий
suprahyoideus, a, um	надпід'язиковий
suprarenalis, e	наднирковий
supremus, a, um	найвищий
sura, ae f	литка
suralis, e	литковий
sutura, ae f	шов (кістковий)
symphysis, is f	симфіз, зрощення
synchondrosis, is f	синхондроз, хрящове сполучення
synovialis, e	синовіальний
systema, atis n	система
systole, es f	систола
T	
talocruralis, e	гомілковостопний
talus, i m	таранна кістка, надп'яткова кістка
tarsus, i m	заплесно
tegmen, inis n	покрівля
temporalis, e	тім'яний
tempus, oris n	скроня, час
tendo, inis m	сухожилок
tensor, oris m	натягач (м'яз)
tenuis, e	тонкий
teres, etis	круглий (м'яз)
terminatio, onis f	закінчення, кінець
testicularis, e	яєчковий
testis, is m	яєчко
textus, us m	тканина
thalamus, i m	таламус, зоровий горб мозку
thenar, aris n	підвищення великого пальця кисті
thoracicus, a, um	грудний
thoracoabdominalis, e	грудинночеревний
thorax, acis m	грудна клітка
thymus, i m	вилочкова залоза

thyreoideus, a, um	щитоподібний
thyreohyoideus, a, um	щитопід'язиковий
tibia, ae f	великогомілкова кістка
tinctura, ae f	настоянка
tonsilla, ae f	мигдалик
totalis, e	повний, загальний
tractus, us m	тракт, шлях
transversalis, e	поперечний
transversus, a, um	поперечний
trapezius, a, um	трапецієподібний
trapezoideus, a, um	трапецієподібний
trauma, atis n	травма
triceps, cipitis	триголовий
trigeminalis, e	трійчастий
trigonum, i n	трикутник
tritius, a, um	тертий
trochanter, eris m	вертлюг
trochlea, ae f	блок
trochlearis, e	блоковий
truncus, i m	тулуб, стовбур
tuba, ae f	труба
tuber, eris n	горб
tuberculum, i n	горбок
tuberositas, atis f	горбистість
tunica, ae f	оболонка
tympanicus, a, um	барабанний
tympanum, i n	барабан
U	
ulcus, eris n	виразка
ulna, ae f	ліктьова кістка
ulnaris, e	ліктьовий
umbilicalis, e	пупковий
umbilicus, i m	пупок
uncus, i m	гачок
unguis, is m	ніготь, кіготь
ureter, eris m	сечовід
urethra, ae f	сечівник
urina, ae f	сеча
urinarius, a, um	сечовий
urogenitalis, e	сечостатевий

ursus, i m	ведмідь
uterinus, a, um	матковий
uterus, i m	матка
uvula, ae f	язичок
V	
vagina, ae f	вагіна, піхва
vaginalis, e	вагінальний, піхвовий
valens, ntis	здоровий, сильний
valetudo, inis f	здоров'я
valvula, ae f	заслінка
vas, vasis n	судина
vascularis, e	судинний
vasculosus, a, um	судинний
vena (ae) portae	ворітна вена
vena, ae f	вена
venosus, a, um	венозний
venter, tris m	черевце, черево
ventralis, e	вентральний, черевний
ventriculus, i m	шлунок, шлуночок
vermiformis, e	червоподібний
vertebra, ae f	хребець
vertebralis, e	хребцевий
vertex, icis m	тім'я, вершина
vesica, ae f	міхур, міхурець
vesicalis, e	міхуровий
vestibularis, e	вестибулярний, присінковий
vestibulum, i n	присінок
vinculum, i n	вуздечка, зв'язка
viscus, eris n	нутро, внутрішній орган
vitreus, a, um	склоподібний
vivus, a, um	живий
volvulus, i m	заворот кишок
vomer, eris m	леміш
vox, vocis f	голос
X	
xiphoideus, a, um	мечоподібний
Z	
zona, ae f	зона, пояс
zygoma, atis n	вилиця
zygomaticus, a, um	вिलичний

Українсько- латинський словник анатомічної термінології

А

акроміальний	acromialis, e
альвеола	alveolus, i m
альвеолярний	alveolaris, e
ампула	ampulla, ae f
аорта	aorta, ae f
аортальний	aortalis, e
апертура	apertura, ae f
апоневроз	aponeurosis, is f
апендикс, придаток	appendix, icis f
артеріальний	arterialis, e
артерія	arteria, ae f
атлант, I шийний хребець	

atlas, ntis m

Б

барабан	tympanum, i n
барабанний	tympanicus, a, um
бік, сторона	latus, eris n
бічний, латеральний	lateralis, e
блок	trochlea, ae f
борозна	sulcus, i m
брова	supercilium, i n
бронх	bronchus, i m

В

вагіна, піхва	vagina, ae f
вагінальний, піхвовий	vaginalis, e
валик, потовщення	agger, eris m
великий	major, majus; magnus, a, um
великий головний мозок	cerebrum, i n
великий палець ноги	hallux, ucis m
великий палець руки	pollex, icis m
великогомілкова кістка	tibia, ae f
в. воротна	vena portae
венозний	venosus, a, um
вертлюг	trochanter, eris m

вертлюжний
верхівка, кінчик
верхній
верхня щелепа
виличний
вилиця
вирізка
виступ
вия
віддалений від центру
відросток
в. ліктьовий
в. плечовий, акроміон
війний (що стосується вій)
вісцеральний
вісь, II шийний хребець
вказівний палець
власний
внутрішній
волокнистий
водопровід
воротар
втиснення
вуздечка
вузол
в. нервовий
вухо
вушна раковина
вушний
вхід

ганглії
гирло
гілка
глибокий
глотковий
голівка
голова
головний мозок
гомілка, ніжка

trochantericus, a, um
apex, icis m
superior, ius
maxilla, ae f
zygomaticus, a, um
zygoma, atis n
incisura, ae f
protuberantia, ae f
nucha, ae f
distalis, e
processus, us m
olecranon, i n
acromion, i n
ciliaris, e
visceralis, e
axis, is m
index, icis m
proprius, a, um
internus, a, um
fibrosus, a, um
aquaeductus, us m
pylorus, i m
impressio, onis f
frenulum, i n
nodus, i m
ganglion, i n
auris, is f
auricular, ae f
auricularis, e
aditus, us m; ostium, i n

Г

ganglion, i n
ostium, i n
ramus, i m
profundus, a, um
pharyngeus, a, um
caput, itis n; capitulum, i n
caput, itis n
encephalon, i n
crus, cruris n

гомільковостопний		talocruralis, e
горб		tuber, eris n
горбистість		tuberositas, atis f
горбок		tuberculum, i n
горло, глотка		pharynx, ngis m
гортанний		laryngeus, a, um
гортань		larynx, ngis m
гострий		acer, cris, cre
гребінь		crista, ae f
груди		pectus, oris n
грудина		sternum, i n
грудна клітка		thorax, acis m
грудний		thoracicus, a, um;
		pectoralis, e
гу́ба		labium, i n
	Д	
дах		tegmen, inis n
дванадцятипала кишка		duodenum, i n
дельтоподібний		deltoideus, a, um
дерево життя		arbor vitae (cerebelli)
діафрагма, перепона		diaphragma, atis n
дно		fundus, i m
довгий		longus, a, um
дода́тковий		accessorius, a, um
долонний		palmaris, e
долоня		palma, ae f
дуга		arcus, us
	Е	
епіте́лій		epithelium, i m
	Ж	
живіт		abdomen, inis n;
		venter, tris m
жировий		adiposus, a, um
жовтий		flavus, a, um
жовчна протока		ductus choledochus
жовчний		biliaris, e; felleus, a, um
жовчний міхур		vesica(ae) fellea (biliaris)
жувальний		massetericus, a, um
	З	
за́віса		velum, i n

заглибина		recessus, us m
задній		posterior, ius
задній прохід		anus, i m
залоза		glandula, ae f
зап'ясний		carpeus, a, um
зап'ясток		carpus, i m
заслінка		valvula, ae f
затульний		obturatorius, a, um
звивина		gyrus, i m
зв'язка		ligamentum, i n
згин		flexura, ae f
зіниця		pupilla, ae f
зовнішній		externus, a, um
зоровий		opticus, a, um
зуб		dens, dentis m
<i>з. молочний (відпадаючий)</i>		dens deciduus
<i>з. мудрості (пізній)</i>		dens serotinus
<i>з. постійний</i>		dens permanens
<i>з. різцевий (різець)</i>		dens incisivus
<i>з. ікловий (собачий), ікло</i>		dens caninus
<i>з. великий корінний, моляр</i>		dens molaris
<i>з. малий корінний, премоляр</i>		dens premolaris
зубний		dentalis, e
I		
і, та (сполучник)		et
ікло (собачий зуб)		dens (ntis) caninus
K		
кавернозний, печеристий		cavernosus, a, um
кам'янистий		petrosus, a, um
канал		canalis, is, m
каналець		canaliculus, i m
капсула		capsula, ae f
карман		recessus, us m
кисть, рука		manus, us f
кишка		intestinum, i n
<i>к. дванадцятипала</i>		duodenum, i n
<i>к. ободова</i>		colon, i n
<i>к. порожня</i>		jejunum, i n
<i>к. пряма</i>		rectum, i n
<i>к. сліпа</i>		caecum, i n

<i>к. товста</i>	crassum, i n
кишковий	intestinalis, i n
кільцевий	anularis, e
кінець	extremitas, atis f
кінцівка	membrum, i n
кірковий	corticalis, e
кістка	os, ossis n
<i>к. великогомілкова</i>	tibia, ae f
<i>к. літьова</i>	ulna, ae f
<i>к. малогомілкова</i>	fibula, ae f
<i>к. плечова</i>	humerus, i n
<i>к. променева</i>	radius, i m
<i>к. п'яткова</i>	calcaneus, i m
кістковий	osseus, a, um
кісточка	melleolus, i m
клиноподібний	sphenoidalis, e; cuneiformis, e
клітина, ячейка	cellula, ae f
клубовий	iliacus, a, um
клубок	glomus, eris n
клювоподібний	coracoideus, a um
ключичний	clavicularis, e
ключиця	clavicula, ae f
коліно	genu, us n
кон'юнктива (слизова оболонка ока)	conjunctiva, ae f
кора, кіркова речовина	cortex, icis m
корінь	radix, icis f
короткий	brevis, e
косий	obliquus, a, um
край	margo, inis m
крижова кістка	os sacrum
крижовий	sacralis, e
крило	sacer, cra, crum (os) ala, ae f
крилоподібний	pretygoideus, a, um
крилоподібно-піднебінний	pterygopalatinus, a, um
крильний	alaris, e
кришталік	lens, lentis f
кровоносний	sanguineus, a um
круглий	rotundus, a, um (m., lig.)

круговий
куприк
куприковий
кут

teres, etis
anularis, e; circularis, e
coccyx, ygis m
coccygeus, a um
angulus, i m

Л

латеральний, бічний
легеневий
легеня
леміш
листок
литка
литковий
лицевий
лівий
лікоть
ліктьова кістка
ліктьовий
ліктьовий відросток
лімфатичний
лінія
лоб
лобковий
лобний
лопатка
лопатково-під'язиковий
луска
лускатий

lateralis, e
pulmonalis, e
pulmo, onis m
vomer, eris m
folium, i n
sura, ae f
suralis, e
fasialis, e
sinister, tra, trum
cubitus, i m
ulna, ae f
ulnaris, ae f
olecranon, i n
lymphaticus, a, um
linea, ae f
frons, frontis f
pubicus, a, um
frontalis, e
scapula, ae f
omohyoideus, a, um
squama, ae f
squamosus, a, um

М

малий

малогомілкова кістка
маса
матка
миска, таз
м. ниркова
міжзап'ясний
міжзубний
міжкістковий

minor, us
(про парні утворення),
parvus, a, um
fibula, ae f
massa, ae f
uterus, i m
pelvis, is f
pelvis (is) renalis
intercarpeus, a, um
interdentalis, a, um
interosseus, a, um

міжм'язовий
міжфаланговий
мізинець
міхур
м. жовчний
м. сечовий
мозковий
мозок, мозкова речовина
м. великий
м. головний
м. довгастий
м. кістковий
м. спинний
мозочок
молочна залоза
молярний
м'яз
м. відвідний
м. жувальний
м.-згинач
м.-зморщувач
м.-натягувач
м.-обертач
м. опускаючий
м. піднімаючий яєчко
м. привідний
м. пронатор
м. розгинач
м. розширюючий
м. супінатор
м'язовий
м'яка мозкова оболонка
м'який

intermuscularis, e
interphalangeus, a, um
digitus(i) minimus
vesica, ae f
vesica(ae) fellea (biliaris)
vesica(ae) urinaria
medullaris, e
medulla, ae f
celebrum, i n
encephalon, i n
medulla oblongata
medulla ossium
medulla spinalis
cerebellum, i n
mamma, ae f
molaria, e
musculus, i m
m. abductor
m. masseter
m. flexor
m. corrugator
m. tensor
m. rotator
m. depressor
m. levator
m. cremaster
m. pronator
m. extensor
m. dilatator
m. supinator
muscularis, e
pia (ae) mater (tris)
mollis, e

Н

навколоносовий
наднирник, надниркова залоза

надчеревний
найбільший
найвищий

paranasalis, e
glandula (ae)
suprarenalis (is)
epigastricus, a, um
maximus, a, um
supremus, a, um

найменший
наколінок
напівмісяцевий
нерв
нервовий
нервовий вузол, ганглії
нижній
нижньощелепний
нижня щелепа
нирка
нирковий
ніготь
ніжка
ніс
нога, ступня
носовий

область
обличчя
ободова кишка
оболочка
о. мозкова
о. слизова
о. сполучна (ока)
овальний
окістя
основа
остистий
ость
отвір
очна ямка, орбіта
очноямковий

пазуха
палець
п. великий (руки)
п. великий (ноги)
п. вказівний
пальцевий
пах

minimus, a, um
patella, ae f
semilunaris, e
nervus, i n
nervosus, a, um
ganglion, i n
inferior, ius
mandibularis, e
mandibula, ae f
ren, renis m
renalis, e
unguis, is n
crus, cruris n
nasus, i m
pes, pedis m
nasalis, e

О

region, onis f
facies, e
colon, i n
tunica, ae f
meninx, ngis f
mucosa, ae f
conjunctiva, ae f
ovalis, e
periosteum, i n
basis, is f
spinosus, a, um
spina, ae f
foramen, inis n
orbita, ae f
orbitalis, e

П

sinus, us m
digitus, i m
pollex, icis m
hallux, ucis m
index, icis m
digitalis, e
unguen, inis n

пахва	axilla, ae f
пахвовий	axillaris, e
паховий	inguenalis, e
перегородка	septum, i n
передній	anterior, ius
передпліччя	antebrachium, i n
передсердя	atrium, i n
перелом	fractura, ae f
перетинка	membrana, ae f
перетинчастий	membranaceus, a, um
перехрест	chiasma, atis n
печеристий	cavernosus, a, um
печінка	hepar, atis n
півень	gallus, i m
підборіддя	mentum, i n
підборідний	mentalis, e
підколінний	popiteus, a, um
піднадколінний	infapatellaris, e
піднебінний	palatinus, a, um
піднебінно-підхвовий	palatovaginalis, e
піднебіння	palatum, i n
піднижньощелепний	submandibularis, e
підорбітальний	infraorbitalis, e
підощва	planta, ae f
підреберний	subcostalis, e
	hypochondriacus, a, um
підчеревний	hypogastricus, a, um
підшкірний	subcutaneus, a, um
підшлункова залоза	pancreas, atis n
під'язиковий	sublingualis, e
<i>n. кістка</i>	hyoideus, a, um,
<i>n. нерв</i>	n. hypoglossus, a, um
пластинка	lamina, ae f; lamella, ae f
пластинчастий	lamellaris, e
плевральний	pleuralis, e
плече	brachium, i n
плечова кістка	humerus, i m
плечовий	brachialis, e
плюсна	metatarsus, i m
поверхневий	superficialis, e

поверхня	facies, ei f
повіка	palpebra, ae f
поживний	nutricius, a, um
поздовжній	longitudinalis, i m
поперек	lumbus, i m
попереково-крижовий	lumbosacralis, e
поперечний	transversus, a, um
пора	porus, i m
порожнина, п. (раковини, барабану)	cavum, i n; cavitas, atis f
порожнистий	cavus, a, um
потилиця	occiput, itis n
потиличний	occipitalis, e
пояс	cingulum, i n
правий	dexter, tra, trum
премоляр, малий корінний зуб	dens (ntis) premolaris (is)
привушна залоза	(gl.) parotis, idis f
привушний	parotideus, a, um
придаток	appendix, icis f
присінок	vestibulum, i n
проксимальний	proximalis, e
промежина	perin(a)eum, i n
променевиий	radialis, e
проміжний, середній	(inter)medius, a, um
промінь	radius, i m
простата	(gl.) prostata, ae f
простий	simplex, icis
простір, проміжок	spatium, i n
протока	ductus, us m
прохід	meatus, us m
пряма кишка	rectum, i m
прямий	rectus, a, um
пупковий	umbilicalis, e
пупок, пуповина	umbilicus, i m
п'ясний	metacarpalis, e,
	metacarpeus, a um
п'ятка	calx, calcis f
п'ятковий	calcaneus, a, um
равлик	cochlea, ae f
равликовий	cochlearis, e

P

райдужка (райдужна оболонка ока)

раковина

реберний

ребро

ректальний

речовина

р. кіркова, кора

решітчастий

ріг

рідина

різець

різцевий

розтяг

рот

рука, кисть

рукоятка, держак

рухомий

сальник

сальниковий

сегмент

сегментарний

селезінка

серединний

середній

серозний

серцевий

сечівник

сечовивідний канал

сечостатевий

сигмоподібний

симпатичний

синовіальний

синхондроз

система

сідло

сідничний

iris, iridis f

concha, ae f

costalis, e

costa, ae f

rectalis, e

substantia, ae f

cortex, icis m

ethmoidalis, e

cornu, us n

liquor, oris m;

humor, oris m

dens incivus

incisivus, a, um

extension, onis f

os, oris n

manus, us f

manubrium, i n

mobilis, e

C

omentum, i n

omentalis, e

segmentum, i n

segmentarius, a, um;

segmentalis, e

lien, lienis m

medianus, a, um

medius, a, um; medialis, e

serosus, a, um

cardiacus, a, um

ureter, eris m

urethra, ae f

urogenitalis, e

sigmoideus, a, um

sympathicus, a, um

synovialis, e

synchondrosis, is f

systema, atis n

sella, ae f

ischiadicus, a, um

сідничний	glut(a)eus, a, um
сітка	rete, is n
сітківка	retina, ae f
сітчастий	reticularis, e
складка	plica, ae f
складний	compositus, a, um
склепіння	fornix, icis m
склоподібний	vitreus, a, um
скроня	tempus, oris n
скроневий	temporalis, e
скронево-тім'яний	temporoparietalis, e
слизовий	mucosus, a, um
слізний	lacrimalis, e
сліпий	caecus, a, um
слуховий	auditivus, a, um,
	acusticus, a um
сонна артерія	(a.) carotis, idis f
сонний	caroticus, a, um
сосочок	papilla, ae f
сосцеподібний	mastoideus, a, um
спайка	commissura, ae f
спина, тил	dorsum, i n
спинний мозок	medulla (ae) spinalis
спинномозковий	cerebrospinalis, e
спільний	communis, e
сплетіння	plexus, us m
сполучення, зчленування	junctura, ae f
сполучний	connectivus, a, um
статевий член	penis, is n
стебло	peiculus, i m
стегно	femur, oris n
стегнова кістка	os femoris
стінка	paries, etis m
стовбур, тулуб	truncus, i m
стопа, нога	pes, pedis m
стравохід	oesophagus, i m
стремінце	stapes, edis m
струна	chorda, ae f
судина	vas, vasis n
суглоб	articulatio, onis f

суглобовий	articularis, e
сумка	bursa, ae f
сухожилковий	tendineus, a, um
сухожилок	tendo, inis m
сфінктер	(m.) sphincter, eris m
T	
таз	pelvis, is f
тазовий	pelvinus, a, um
таламус, зоровий горб мозку	thalamus, i m
тверда мозкова оболонка	dura(ae) mater(tris)
твердий	durus, a, um
тильний	dorsalis, e
тіло, тулуб	corpus, oris n
тім'я, вершина	vertex, icis m
тім'яний	parietalis, e
тім'ячко	fonticulus, i m
тканина	textus, us m
тонкий	tenius, e
трапецієподібний	trapezoideus, a, um, trapezius, a, um
трахея	trachea, ae f
триголовий	triceps, cipitis
трикутник	trigonum, i n
труба	tuba, ae f
тулуб, стовбур	truncus, i m
У	
утримувач	retinaculum, i n
Ф	
фаланга	phalanx, ngis f
фасція	fascia, ae f
фіброзний	fibrosus, a, um
X	
харчовий	oesophagus, a, um
хибний	spurius, a, um
хід, прохід	meatus, us m
хребець	vertebra, ae f
хребтовий	vertebralis, e
хрящ	cartilago, inis f

хрящовий		cartilagineus, a, um
	Ц	
центральный		centralis, e
цибулина		bulbus, i m
	Ч	
частина, бік		pars, partis f
частка		lobus, i m
частковий		lobaris, e
червоний		ruber, bra, brum
черевний		abdominalis, e; ventralis, e
черевце, черево		venter, ntris m
череп		cranium, i n
	Ш	
шерохуватий		asper, era, erum
шийка, шия		collum, i n; cervix, icis f
шийний		cervicalis, e
шилоглотковий		stylopharyngeus, a, um
шилопід'язиковий		stylohyodeus, a, um
шилоподібний		styloideus, a, um
широкий		latus, a, um
шлунок		gaster, tris f
шов (кістковий)		sutura, ae f
шов (м'який)		raphe, es f
	Щ	
щелепа верхня		maxilla, ae f
щелепа нижня		mandibula, ae f
щитоподібний		thyreoideus, a, um
щілина, розщілина		fissura, ae f; hiatus, us m
щілина (рота)		rima, ae f
щічний		buccalis, e
шкіра		cutis, is f
шкірний		cutaneus, a, um
щока		bucca, ae f
	Я	
ядро		nucleus, i m
яєчко		testis, is m
яєчник		ovarium, i n
язик		lingua, ae f
язиковий		lingualis, e

ямка (кругла)
ямка (поздовжня)
яремний
ясна

fovea, ae f
fossa, ae f
jugularis, e
gingiva, ae f

Латинсько-український словник вузькопрофільних термінів

acetabulum, i n	вертлюжна западина
acies, ei f	гострі
adnexa, orum n (pl.)	придатки (матки)
agger, eris m	потовщення, валик
ancon, onis m (гр.)	лікоть, виступ
anconeus, a, um	ліктъовий
ansa, ae f	петля
anthelix, icis f	проти завитка
antitragus, i m	проти козелок
areola, ae f	кружок (навколососковий)
arytenoideus, a, um	черпалоподібний
bicornis, e	дворогий
bifidus, a, um	розділений
calcar, aris n	шпора
caliculus, i m	бокал (очний)
callositas, atis f	мозоль
calix (calyx), icis m	чашка
calvaria, ae f	дах черепа
campus, i m	поле (зору)
capillus, i m	волосина
carina, ae f	киль
carneus, a um	м'ясистий
caruncula, ae f	м'ясе, лоскуток
claustrum, i n	огорожа (мозку)
clitor, oris m	клітор
clivus, i m	схил (черепа)
clunes (nates), ium f	сідниці
co(e)lia, ae f	черевна порожнина
concavus, a, um	порожнистий, ввігнутий
conoideus, a um	конічний
contortus, a um	звивистий
convescus, a, um	опуклий
coracoideus, a, um	клювовидний
cornea, ae f	рогівка
cricoideus, a, um	перснєподібний
cruciformis, e	хрестоподібний

crusta, ae f	кірка, кірочка
crypta, ae f	лакуна, вузьке заглиблення
cuneus, i m	клин
cuspidis, idis f (bicuspidalis, e)	створка
cyclus, i m	цикл (серцевий)
cyllindrus, i m	циліндр (кров'яний)
cymba, ae f	чохлик (раковини челнок)
detrusor, oris m (musculus)	виштовхуючий м'яз
entropion, i n	заворот повіки
epiglottis, idis f	надгортанник
glottis, idis f	голосова щілина
epipharynx, ngis m	носоглотка
falciformis, e	серповидний
fasciculus, i m	пучок
faux, faucis f	глотка, зів, паща
filum, i n	нитка (спинного мозку)
fimbria, ae f	бахромка (маткової труби)
flagellum, i n	жгутик
flocculus, i m	клочок (мозочка)
funiculus, i m	канатик, шнурок
f. umbilicalis	пуповина
fusiformis, e	веретеноподібний
galea, ae f	шолом (сухожилків)
genion, i n	підбородок
glabella, ae f	надперенісся
glans, glandis f	головка (статевого члена)
glacilis, e	тонкий
gubernaculum, i n	тяж
guttur, uris n	горло
hamulus, i m	гачок
helix, icis f	завитка, задній край вуха
helicianus, a, um	завитковий
hemisphaerium, i n	півкуля
hymen, inis f (virga, ae f)	дівоча плівка
incus, udis f	коваделко
infundibulum, i m	воронка
inguen, inis n	пах
inguinalis, e	паховий
insularis, e	острівцевий
integumentum, i n	покров

intersection, onis f	перемичка
intumescencia, ae f	потовщення
isthmus, i m	перешийок
lacuna, ae f	заглиблення, ямка
lacunaris, e	лакунарний
lens, lentis f	кришталік, чечевиця
lentiformis, e	чечевице подібний
limbus, i m	кайма, край
limen, inis n	порог, межа
lumbricalis, e	червоподібний
malleolus, i m	кісточка
mamma, ae f	молочна залоза
mediastinum, i n	середостіння
meniscus, i m	меніск
mentum, i n	підборіддя
metathalamus, i m	загорб'я
obex, icis m	задвижка
obstetrium, i n	акушерський (матковий) зів
oculomotorius, a, um	окоруховий нерв
olfactorius, a, um	нюховий
operculum, i n	покрівля
oviductus, us m	маткова (фаллопієва труба), яйцевід
ovum, i n	яйце, яйцеклітина
pallium, i n	мантія, плящ (головного мозку)
rampiniformis, e	лозоподібний
panniculus, i m	відкладення (жирове)
pectineus, a, um	гребінчастий
pericardium, i n	перикард (навколосерцева сумка)
philtrum, i n	жолобок (підносовий)
pinealis, e	шишкоподібний
piriformis, e	грушеподібний
pisiformis, e	горохоподібний
pituita, ae f	слиз, харкотиння
pituitaries, a, um	слизовий
planta, ae f	підощва (стопи)
platysma, atis n	підшкірний м'яз шиї
pneumaticus, a, um	пневматичний, повітроносний
poples, itis m	підколінок (підколінна западина)
preputium, i n	крайня плоть
prominentia, ae f	виступ

p. laryngea	кадик
prostate, ae f	простата (предстательна залоза)
pros, as f (гр.)	поперек
m. psoas	поперековий м'яз
pubes, is f	лобок
pubicus, a, um	лобковий
pubendum, i n	статева область
pulvinar, aris n	подушка таламуса
papilla, ae f	зіниця
pylorus, i m	воротар
racemosus, a, um	гроноподібний, ветвистий
ramificatio, onis f	галудження (бронхів)
reticulum, i n	сіточка
reticularis, e	ретикулярний
ruga, ae f	зморшка, складка
rugositas, atis f	зморшкуватість
saccus, i n	мішок
sacciformis, e	мішкоподібний
salivarius (salivatorius), a, um	сльонний
saphenus, a, um	підшкірний, прихований
sartorius, a, um	кравецький
scala, ae f	драбина
scalenus, a, um	драбинчастий
scrotum, i n	калитка
sebaceous, a, um	сальний
sella, ae f	сідло
s. turcica	турецьке сідло
sesamoideus, a, um	сезамовидний, схожий на зернятко кунжута
sigmoideus, a, um	сигмоподібний, схожий на грецьку сигму
singularis, e	одиничний
sinuatus, a, um	вигнутий
smegma, atis n	змазка
soleus, a, um	камбалоподібний
stria, ae f	смужка (таламуса)
sura, ae f	литка
suralis, e	литковий
synovia, ae f	синовіальна рідина (клейка суглобова змазка)
tegumentum, i n	покриття, покрівля
tela, ae f	основа, тканина, тканинний шар

tenia, ae f	стрічка, смужка;
terminalis, e	прикордонний
torsio, onis f	заворот (шлунка, жовчного міхура, селезінки)
trabeculam ae f	перекладина, балка
tragus, i m	козелок
triguetrus, a, um	тригранний
trochoideus, a, um	циліндричний
umbilicus, i m	пупок
umbilicalis, e	пупочний
unciformis, e	гачкоподібний
urina, ae f	сеча
vallatus, a, um	жолобовидний
velum, i n	парус (мозга), занавеска
vena azygos	непарна вена
villus, i m	ворсинка
villosus, a, um	ворсинчастий
zonula, ae f	поясок